

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Kult osobnosti v evropských komunistických režimech –

Nicolae Ceaușescu

Miloš Zlesa

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

Kult osobnosti v evropských komunistických režimech –

Nicolae Ceaușescu

Miloš Zlesa

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014 .....

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce, PhDr. Vladimíru Naxerovi, za vedení práce a za všechny velmi podnětné připomínky a rady, které jsem získal a které mi pomohly se správným uchopením tématu.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1. Úvod	8
2. Kult osobnosti	12
2.1. Vymezení pojmu kult osobnosti	13
2.2. Rozdíl mezi autoritářským a totalitním režimem	15
2.3. Odhalení kultu osobnosti N. S. Chruščovem	16
2.4. Kulty osobnosti v Itálii a Německu	19
2.5. Projevy a znaky kultu osobnosti	22
2.6. Role propagandy	25
2.7. Ceaușescův kult osobnosti	26
3. Vývoj poválečného Rumunska	28
3.1. Rumunsko za druhé světové války	29
3.2. Poválečný vývoj a nástup komunistické strany	30
3.3. Nástup Gheorghie-Deje do vedení země i strany	31
4. Nicolae Ceaușescu	33
4.1. Nástup k moci	34
4.2. První kroky ve vedení země	35
4.3. 70. léta a pokus o puč	37
4.4. Budování kultu osobnosti	38
4.5. Elena Ceaușescu	41
4.6. Protochronism a rumunský nacionalismus	42
4.7. Securitate	45
4.8. 80. léta, vyvrcholení kultu a začátek krize	48
4.9. Palác lidu	51
4.10. Rok 1989 a pád režimu	52
4.11. Ceaușescův odkaz	55
5. Závěr	57
Seznam použité literatury a zdrojů	60
Literatura	60
Prameny	67
Resumé	68
Přílohy	69

Seznam použitých zkratk

ČLR	Čínská lidová republika
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GPU	Государственное политическое управление, Hlavní politická správa
ICECHIM	Institutul Național de Cercetare - Dezvoltare pentru Chimie si Petrochimie, Národní institut pro výzkum – chemický a petrochemický vývoj
KGB	Комитет государственной безопасности, Výbor státní bezpečnosti
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
NKVD	Народный комиссариат внутренних дел, Lidový komisariát vnitřních záležitostí
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
PCR	Partidul Comunist Român, Komunistická strana Rumunska
PMR	Partidul Muncitoresc Român, Rumunská dělnická strana
PNT	Partidul Național Țărănesc, Národní rolnická strana
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SSO	Serviciul de Supraveghere Operativă Operativní dozorčí služba
ÚV PMR	Ústřední výbor Rumunské dělnické strany

*„Když Orion se rozprostřel na nebi
a zářivý jas padl na vesnice
ve Scornicești, domě-muzeu
tam přišel na svět
náš Nicolae s vavřínovou korunou.“*

26. ledna 1985 časopis Luceafărul (Tejchman 2003: 110)

1. Úvod

Kult osobnosti byl vždy spojován především s vládou Josifa V. Stalina a dalšími diktátory v bývalých komunistických státech Asie i Evropy. Tyto země se po 2. světové válce dostaly pod vliv Sovětského svazu a vznikly v nich režimy podle stalinského vzoru. V Evropě se budování kultu objevovalo ve 20. století i v celé řadě států mimo pozdější východní blok a ne vždy se jednalo jen o státy nedemokratické. O poměrně rozsáhlém vyzdvihování jedince v podobě osoby prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka můžeme hovořit i v meziválečném Československu, které bylo jediným demokratickým státem ve střední meziválečné Evropě. Kult osobnosti prezidenta Masaryka se znovu obnovil po pádu komunistického režimu a dodnes celá řada lidí vzhlíží k první republice jako k nějakému ideálu. Přesto většina dnešních autorů připisuje kult osobnosti výhradně nedemokratickým režimům.

V průběhu 60. let 20. století se nejrozsáhlejší kultury osobnosti budovaly v Evropě především v Albánské lidové republice za Envera Hodži a v Rumunské socialistické republice za vlády prezidenta Nicolae Ceaușesca. Tento způsob veřejného vyzdvihování jedince nad ostatní, vytvoření ideální vůdčí osobnosti a její uctívání až zbožšťování bez možnosti jakékoliv kritiky je dodnes každodenní součástí života v několika nedemokratických státech světa. V současné době stále nalezneme různě rozsáhlé kultury například v totalitní KLDK nebo autoritářském Ázerbájdžánu, Turkmenistáně a několika dalších zemích.

Cílem této bakalářské práce bude analyzovat kult osobnosti Nicolae Ceaușesca v Rumunsku v letech 1965–1989. Tato práce však nemá za cíl přinést nové poznatky do zkoumání kultu osobnosti a vlády prezidenta Nicolae Ceaușesca, jejím hlavním cílem je přinést určitý ucelený pohled na tuto problematiku. Proto je důležité popsat události, které vedly k jeho nástupu k moci v roce 1965, postupnému budování kultu vlastní osoby s vrcholem na přelomu 70. a 80. let až po konec před popravčí četou po revoluci v prosinci roku 1989. Celá práce by měla především zpřehlednit poměrně složitou politickou

situaci v Rumunsku v druhé polovině 20. století a ukázat, zda můžeme období vlády a teroru tohoto diktátora rozdělit do dvou výrazně odlišných dekád. Toto rozdělení na dvě hlavní období vlády se zaměří na zlomové události v životě prezidenta Ceaușesca, které ohraničují konec uvolnění v rumunské společnosti v 60. a 70. letech a začátek tuhého stalinského režimu po návštěvě několika asijských zemí.

Práce bude rozdělena do několika kapitol a podkapitol, které vysvětlí a zodpoví otázky, jaké prostředky Ceaușescu a jeho rodina používali. Dále jakou roli hrála tajná policie Securitate při upevňování moci v čele strany i státu, kde prezident čerpal inspiraci a čím byl tento režim tak specifický. Část této práce bude se zaměřit na výstavbu monumentu symbolizujícího vládu prezidenta Ceaușesca v podobě Paláce lidu v Bukurešti, který spolu s neodbornými zásahy do ekonomiky přivedl Rumunsko k naprostému státnímu bankrotu.

První kapitola se bude věnovat samotnému pojmu a otázce, co je to kult osobnosti, kdy se poprvé tento pojem objevil, jak se projevoval v nedemokratických režimech a proč je pro ně tak typický. Pro vysvětlení tohoto fenoménu budou použity především práce Eduarda Vlčka, Jana Randáka, Hanse Maiera a Bogdana Pelce, protože každý z nich na tuto problematiku nahlíží z trochu jiného úhlu. Velmi důležité je také odhalení kultu osobnosti J. V. Stalina v Sovětském svazu N. S. Chruščovem v roce 1956 v tajném projevu na XX. sjezdu KSSS. Z tohoto projevu vychází většina pozdějších teoretiků a praktiky v něm popsané se používají dodnes při popisu kultu osobnosti v nedemokratických režimech. Pro příklad kultu vůdce v jiném režimu než bylo stalinské Rusko bude vybráno nacistické Německo a fašistická Itálie, bude poukázáno, že tyto kultury vznikají i ve velmi rozdílných režimech, a přesto mají celou řadu společných prvků.

Svou roli hraje také to, jak jedinec, případně jeho strana nebo hnutí, dokáže ovládat masovou společnost. Na to velmi úzce navazuje podkapitola zaměřená na propagandu, která využívá masových akcí, různých oslav a manifestací k mobilizaci celého obyvatelstva k bezmeznému uctívání jediné vůdčí osoby. Oficiální propaganda je potom součástí nejen politického, ale také každodenního

občanského života, proto je důležité vědět, jaká je v těchto zemích role propagandy. Pro režim Nicolae Ceaușesca je také charakteristické využívání teroru pro prosazování vlastních cílů prostřednictvím tajné policie a armády, proto i tomuto prostředku prosazování moci v totalitní společnosti bude věnována jedna z podkapitol.

Další část práce se zaměří výhradně na Rumunskou socialistickou republiku a osobu generálního tajemníka komunistické strany Rumunska, předsedu státní rady Nicolae Andruța Ceaușesca. V této práci bude popsána situace v Rumunsku v meziválečném období a po druhé světové válce, protože úzce souvisí s Ceaușescovým nástupem k moci po smrti jeho předchůdce Gheorgheho Gheorgie-Deje v roce 1965. Další část se bude věnovat upevnění vlády ve vedení země a také velmi důležitým událostem roku 1968, kdy Ceaușescu ostře kritizoval invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. To byl počátek vystoupení ze sféry sovětského vlivu a začátek vzdoru a odporu k Moskvě. Ceaușescu si tím získal přízeň západních států i intelektuálů a začal tak postupně budovat svůj kult osobnosti, který vyvrcholil po jeho návštěvě Čínské lidové republiky a Korejské lidově demokratické republiky, kde viděl, jaké to je ovládat masy a co může získat vybudování kultu vůdce.

Jedna z kapitol se zaměří na budování rumunského nacionalismu, bude vysvětlen pojem protochronismus a také situace menšin v Rumunsku. Avšak zásadní změnou v zemi byl až začátek kulturní revoluce po návratu ze zahraniční cesty z Čínské lidové republiky, kde se Ceaușescu setkal s osobou komunistického vůdce Mao Ce-tungem, který ho silně inspiroval a poskytl mu návod, jak změnit celé Rumunsko. V této kapitole budou popsány používané praktiky budování kultu osobnosti za pomoci propagandy, médií a umělců na konkrétních dílech. Určitě nebude opomenuta prezidentova žena Elena, která spolu s rodinou zastávala i přes své vzdělání důležité politické i akademické role v tehdejší Rumunsku. Jedna z podkapitol bude také popisovat činnost Securitate, tajné rumunské policie, a program tzv. industrializace Rumunska, během kterého začal vznikat Palác lidu – jedna z největších staveb světa,

monument nejvíce symbolizující vládu diktátora Ceaușesca a dodnes hlavní dominanta Bukurešti.

Závěr práce bude analyzovat pád režimu a události, které vedly k popravě tohoto státníka na konci roku 1989 po celostátních protestech. Demonstrace vyústily ve smrt stovek lidí v ulicích Bukurešti a Temešváru. Krátce bude zhodnoceno více než dvacet let Nicolae Ceaușesca ve vedení Rumunské socialistické republiky a to, zda se jeho kult, který byl budován od 70. let až do konce roku 1989, stále projevuje i v dnešním Rumunsku. Je důležité si říct, zda stále žijí lidé, kteří ho uctívají, a pokračuje-li tak kult osobnosti *Conducător*, tedy vůdce Rumunů (Curtis 1992).

Co se týče použité literatury, v teoretické části budou využívány publikace věnující se otázce a problematice kultu osobnosti, jeho vývoji a vymezení. Bude zmíněno, kdo tento pojem poprvé použil, jak na něj nahlíží různí odborníci z pohledu politické vědy i práva. Hlavní část teoretické části bude vycházet ze zásadního projevu Nikity Sergejeviče Chruščova na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu o kultu osobnosti J. V. Stalina, kde poprvé došlo k odhalení a také zároveň k odsouzení kultu osobnosti. Kniha *Původ totalitarismu* od Hannah Arendtové bude využita pro vysvětlení problematiky kultu osobnosti v totalitních a autoritářských režimech. Při zpracování života a vlády prezidenta Ceaușesca bude práce vycházet z česky, anglicky a rumunsky psané literatury a internetových zdrojů. Jedná se především o knihy *Nicolae Ceaușescu Život a smrt jednoho diktátora* od Miroslava Tejchmana, *S Ceaușescem na lovu* od rumunského autora Vasila Crișana, také publikace *Ceaușescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965-1989* od Dennise Deletanta a studie Cristiany Ficy *The Evolution of the Personality Cult in Romania: A visual case study*.

2. Kult osobnosti

Kulty osobnosti se v různé míře objevovaly po celou historii lidstva. Dodnes si můžeme prohlédnout sochy v nadlidské velikosti, rozsáhlé palácové komplexy a další monumenty oslavující a vyzdvihující egyptské faraony, římské a čínské císaře nebo evropské krále. Dnes se nám při vyslovení pojmu kult osobnosti vybaví především období vlády Josifa V. Stalina v Sovětském svazu, které následně inspirovalo další vůdce komunistických států ve druhé polovině 20. století. Většinou se jednalo o země vznikající podle sovětského vzoru. Velmi podobný totalitní režim existoval za vlády Mao Ce-tunga v ČLR, Kim Ir-sen v KLR, v Albánii za vlády evropského diktátora Envera Hodži nebo Nicolae Ceaușesca v Rumunsku. Mnoho dalších vzniklo v zemích bývalého SSSR a dalších asijských státech. Některé kulty přetrvávají dodnes nebo jsou nahrazovány novými spolu s tím, jak se mění vedení země.

V Korejské lidově demokratické republice stalinský kult osobnosti zůstal zachován a je neustále posilován a rozvíjen. Vůdci KLR jsou i dnes ochotni do budování kultu osobnosti zakladatele země Kim Ir-sena a jeho syna Kim Čong-ila investovat desítky milionů dolarů ročně, a to v zemi, která je zmítána pravidelnými hladomory a je závislá na zahraniční potravinové pomoci (Firn 2012). Velmi podobný rozměr glorifikování jediné osoby až do úplné absurdnosti byl do roku 2006 budován také v Turkmenistánu, kde se po smrti prezidenta Nijazova, zvaného Turkmenbaši neboli otec Turkmenů, chopil moci jeho osobní zubař Gurbanguly Berdimuhamedov, který se postupně snaží utlumit odkaz bývalého prezidenta a začíná ho nahrazovat vyzdvihováním svého otce a své osoby. Od obyvatel země chce být nazýván Arkadag neboli ochránce (Sadykov 2013).

Tato kapitola má za cíl vymezit pojem kult osobnosti, obecně popsat rozdíl mezi autoritářským a totalitním režimem, protože právě v těchto státních režimech se budování kultu vůdce objevuje nejčastěji. Dále na příkladech ukázat, jak se budoval v Německu, Itálii a SSSR. V závěru kapitoly bude vysvětleno, jaké prostředky vůdci využívají a co je pro ně důležité.

2.1. Vymezení pojmu kult osobnosti

Poprvé byl podle Klause Hellera a Jana Plamera tento pojem použit v korespondenci mezi Marxem a Wilhelmem Blosem v březnu roku 1877. Marx v něm vyjadřuje svoji averzi ke kultu osobnosti (Marx 1877). Vadil mu kult krále ve Velké Británii, v jeho díle i myšlení není pro takové vyzdvihování jedince místo (Plamper 2004: 24). Dnešní autoři se u definice tohoto pojmu poměrně rozcházejí a každý z nich ho zpracovává z jiného pohledu, navíc se v každé zemi v určitých ohledech liší.

Můžeme ho z jednoho pohledu chápat jako symbolické uctívání, vyzdvihování a zbožšťování jediné osoby, která je ve většině případů i vůdcem země a čelním představitelem strany nebo nějaké ideologie. Vyzdvihovaná osoba je bezchybná, dokonalá a je dávana za vzor všem obyvatelům země. Ti by ji měli následovat bez jakéhokoliv náznaku odporu nebo nesouhlasu. Tato osoba se stává ideologickým vůdcem a idealizovanou součástí společnosti (Randák 2007: 6–7). V režimu, ve kterém existuje kult osobnosti, se využívá masový teror jako nástroj k udržení maximální poslušnosti obyvatelstva. Fyzický teror postupně doplňuje ovládnutí masové společnosti prostřednictvím propagandy a je důležitý pro odstranění jakéhokoliv zbývajícího odporu vůči vládnoucí straně nebo vůdci. Přesto i zde se mohou objevovat výjimky, protože v autoritářských režimech teror není směřován na celé obyvatelstvo, ale pouze na jeho úzké skupiny. Velmi často je teror využíván k odstranění politické opozice a všech náznaků odporu proti vůdčí osobě už v jejich počátcích (Arendtová 2013: 537–538). V Rumunsku se boj proti opozici dostal až do takového stádia, že žádná organizovaná politická opozice v zemi neexistovala. Přestože země přijala Helsinský závěrečný akt, nebyl v praxi dodržován a vůči jednotlivcům, kteří se postavili režimu, byl praktikován fyzický teror. Tyto osoby byly bity, mučeny a donuceny k emigraci (Hausleitner 1996).

Eduard Vlček popisuje teror vůči vlastní populaci jako „masový teror, jehož smyslem je zastrašit lidi a odvrátit je od hromadného odporu a snad povstání“ (Vlček 1994: 3). Na samotný kult osobnosti poté Eduard Vlček více méně nahlíží pouze z pohledu právního ukotvení ve státě, a to pouze v době Stalinovy vlády

v SSSR, proto se v jeho charakteristice objevují znaky jako vytvoření „nepřítele lidu“, politické procesy, masové uplatňování trestu smrti, používání násilí při vyslýchání zatčených osob apod. (Vlček 1994: 45). Přestože některé tyto znaky splňuje i osoba Nicolae Ceaușesca, tak pro pochopení budování kultu osobnosti je přesnější charakteristika Jana Randáka a poté projev N. S. Chruščova.

Kulty osobnosti vždy vznikají především ve státech autoritářských a v menší míře i přímo totalitních, kde však dosahuje nepředstavitelných rozměrů. U totalitních států se nejčastěji jednalo o komunistické režimy ve východní Evropě a Asii, které přejaly stalinskou formu vlády. Zároveň byly také přímo řízené z Moskvy. V těchto státech byla budována rozsáhlá propaganda a s tím související budování kultu vůdce. Kult se však zároveň může objevit i v demokratických státech. Příkladem může být budování kultu prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v Československu. Prezident Masaryk za dobu své vlády často využíval monarchistické prvky. Rád se účastnil vojenských cvičení, přehlídek a také nosil oblek připomínající uniformu. Podle historika Ivana Šedivého zůstala forma budování kultu neměnná od uctívání císaře za doby Rakouska-Uherska. Kultu výrazně pomohla německá okupace a dlouhá vláda komunistů, kdy se k první republice a osobě Masaryka upínali lidé jako k symbolu (Wirnitzer 2012).

Dnes jsou aktivní kulty osobnosti především v celé řadě autoritářských států. Turkmenistán už byl zmíněn výše. K dalším autoritářským režimům s aktivním kultem osobnosti můžeme zařadit například Ázerbájdžán, kde byl po dlouho dobu budován kult prezidenta Hejdara Alijeva (The Economist 2000). Přestože je od roku 2003 po smrti, jeho syn a následovník Ilham Alijev pokračuje v budování kultu svého otce. V zemi se po změně prezidenta ohledně politických i osobních práv de facto nic nezměnilo (Antidze 2013). Další kulty osobnosti v autoritářských režimech jsou aktivní v Bělorusku, Tádžikistánu nebo v Sýrii. Jak bylo řečeno, příkladem jediného totalitního režimu s velmi rozsáhlým kultem osobnosti tak zůstává KLLDR, kde již třetí generace Kimů pokračuje v utužování režimu stalinského typu.

2.2. Rozdíl mezi autoritářským a totalitním režimem

Zde je důležité si stanovit, jaký je rozdíl mezi autoritářským a totalitním režimem. To z toho důvodu, aby bylo poznat, kde se kult osobnosti buduje snadněji. Z rozdělení by mělo být patrné, že úspěšné kultury vůdce se dlouhodobě lépe prosazují v totalitních státech. Jedním z důvodů je absolutní ovládnutí celé společnosti jedinou státní ideologií, která je doplněna o masovou stranu a velmi často silného vůdce. Díky tomu můžeme v KLDR pozorovat budování kultu už třetí generace Kimů a také z toho důvodu si i Josif Stalin, Enver Hodža v Albánii nebo Nicoale Ceaușescu v Rumunsku udrželi svoji moc po dlouhá desetiletí.

Asi nejpoužívanější charakteristiku totalitarismu vypracovali Carl J. Friedrich a Zbigniew Brzeziński, kteří stanovili šest hlavních rysů, které má každý totalitní režim. Těmito rysy jsou:

- jediná masová strana spojená se silným vůdcem;
- celostátní ideologie;
- monopol na fyzické násilí;
- monopol na všechna média;
- úplná kontrola nad ozbrojenou mocí;
- centrálně řízená ekonomika země (Friedrich – Brzeziński 1962: 9–11).

Naopak autoritarismus je od totalitarismu velmi odlišný. Podle Juana J. Linze existuje v autoritarismu omezený pluralismus. V zemi můžou existovat skupiny s odlišným politickým názorem, které jsou tolerovány. Chybí zde však jednotící ideologie, která by zasahovala do každodenního života společnosti. V čele většiny autoritářských států stojí jediná osoba nebo skupina osob, která se důsledně zaměřuje na udržení svého postavení. Vymezuje se například cílenou likvidací opozice, ale nesnaží se o absolutní ovládnutí všeho. (Linz 2000: 159). Z toho důvodu musí vůdci volit jiné praktiky pro vybudování vlastního kultu a ten je tak značně mírnější než v případech totalitních režimů. Linz se tak ve své charakteristice vymezuje vůči rysům, které zpracovali Friedrich a Brzeziński.

Někteří autoři jako například Hans Maier, Emilio Gentile a mnozí další pracují v souvislosti s vyzdvihováním jedince s pojmem politické náboženství.

Tento pojem vztahují k budování kultu osobnosti v totalitním státě, kde nahrazuju vzniklé místo ve společnosti, ze které se vytrácí původní náboženství (Maier 1999: 7–8). Nejlépe to můžeme pozorovat v období vlády J. V. Stalina, Mao Ce-tunga v Číně nebo Adolfa Hitlera v Německu. Tento pojem úzce souvisí s budováním kultu osobnosti, protože se uctívána osoba dostane do stejného postavení, jaké mají svatí v tradičních evropských náboženstvích. Mohou vznikat „poutní místa“ jako je například mauzoleum Lenina na Rudém náměstí, kam po desítky let proudí lidé z celé země. O zbožštění a uctívání vypovídá výrok, který cituje teolog Bogdan Pelc: „My, [...] pod vedením našeho milovaného vůdce a učitele, velikého Stalina, budeme [...] kráčet kupředu po cestě očištěné od vši špíny a neřádů minulosti vstříc komunismu,“ (Pelc 2003). Podle Emilia Gentileho vytvořil Ceaușescu po prohlášení se za *Conducător* neboli vůdce v Rumunsku „politické náboženství založené na komunismu a nacionalismu“ (Gentile 2008: 158). Rumunskému nacionalismu věnována jedna z kapitol.

2.3. Odhalení kultu osobnosti N. S. Chruščovem

Jeden z prvních popisů fenoménu kultu osobnosti v totalitním státě poskytl první tajemník ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu Nikita Sergejevič Chruščov. Ve svém tajném projevu, který pronesl v roce 1956, inspiroval a ovlivnil celou řadu teoretiků, kteří z tohoto projevu dodnes vychází při vymezování a popisování kultu osobnosti.

N. S. Chruščov v tajném projevu *Kult osobnosti a jeho důsledky* na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu 25. 2. 1956 poprvé odhalil a kritizoval budování kultu osobnosti J. V. Stalina v SSSR od jeho nástupu k moci až po smrt v roce 1953. Poprvé od nástupu Stalina¹ k moci někdo otevřeně vystoupil a popsal, čeho všeho se tento diktátor za dobu své vlády dopustil. Takto otevřená kritika byla do smrti Stalina nemožná a dodnes je zajímavé, jak rychle proběhla změna ve vedení i myšlení komunistické strany a celého východního bloku.

---

¹ Stalin nebo také Koba jsou dvě jména, kterými se označoval Josif Vissarionovič Džugašvili v různých fázích svého života, nejbližšími byl také ještě označován jako Soso (Lerch 2013).

Chruščov ve svém projevu objasňuje nepřiměřenou glorifikaci jediné osoby, která má až nadpřirozené vlastnosti. Za Stalinovy vlády dokonce docházelo až k jeho zbožšťování. Stalin byl všeobecně přijímán jako člověk, který všechno vidí a ví. Vybuďoval si auru nedotknutelnosti. Je ve všem bezchybný, vše, co řekne je správné, za všechny v SSSR myslí a rozhoduje o nich, protože on je tím dokonalým vůdcem. Pouze jeho by měli všichni následovat. Samozřejmě se ve svém projevu nesnaží popírat jeho zásluhy na vítězství v občanské válce, Velké vlastenecké válce a vybudování Sovětského svazu. Ve svém projevu se snažil zaměřit se výhradně a pouze na kult osobnosti, který se podle jeho slov odklonil od marxismu-leninismu a způsobil obrovské škody, protože přestalo úplně fungovat kolektivní vedení strany a země. Už Lenin byl ve svých dopisech proti jmenování Stalina do pozice generálního tajemníka země a chtěl, aby ho ostatní straníci přemístili do jiné méně vlivné pozice v ústraní. Vladimír Iljič uvedl: „Stalin je příliš hrubý a tento nedostatek, který se jakžtakž dá trpět ve styku mezi námi komunisty, nelze trpět u generálního tajemníka,“ (Chruščov 1956: 2). Svůj vliv na to mělo i chování Stalina k Naděždě Krupské. Na tuto skutečnost Chruščov několikrát upozorňuje.

V dalších částech svého projevu odsoudil vytvoření tzv. nepřítele lidu, které vedlo k absurdní situaci, kdy stačilo, aby někdo jen slovně nesouhlasil se Stalinovým rozhodnutím a byl okamžitě podezřelý z nekalých úmyslů a rozvracečské činnosti. V ten okamžik byl vystaven represivním opatřením, aby se dosáhlo jeho plného doznání. Chruščov prohlásil: „Pojem „nepřítel lidu“ zavedl Stalin. [...] každého, kdo v něčem se Stalinem nesouhlasil, kdo byl v pouhém podezření z nepřátelských úmyslů, každého, kdo byl prostě pomluven, umožňoval vystavit těm nejtvrdějším represím s porušením všech norem revoluční zákonnosti. Pojem „nepřítel lidu“ v podstatě předem nepřipouštěl, vylučoval možnost jakéhokoli ideového boje nebo projevu vlastního názoru na nejrůznější otázky, dokonce i praktického významu. Hlavním a v podstatě jediným důkazem viny se v rozporu se všemi normami moderní právní vědy dělalo „doznání“ obviněného samotného, které, jak potom ukázalo přešetřování, bylo získáváno metodami fyzického násilí proti obviněnému,“ (Chruščov 1956: 5).

Koncem 20. a počátkem 30. let začaly po celém Sovětském svazu politické procesy. Prvním z nich byl tzv. šachtinský případ². Tento zmanipulovaný případ vedla poprvé zvláštní komise Nejvyššího sovětu, kterou vedl Andrej Višinskij. A. Višinskij byl rektorem Moskevské univerzity a bývalý menševik. Jeho osoba měla legitimizovat celé zasedání soudu a vytvořit zdání, že obžalovaní se opravdu mohou hájit před nezávislým soudem (Vlček 1994: 32).

Jak pronesl Chruščov, všechny politické procesy probíhaly pod nátlakem donucovacích prostředků včetně fyzického násilí a nelidského mučení. Výsledkem byly popravy bez soudu, vysídlování celých národů a likvidování nevinných lidí, které mělo ještě více upevnit postavení Stalina v čele Sovětského svazu. Represe v letech 1937 až 1938 postihly v zemi přibližně 4,5 až 5,5 milionů obyvatel. Dá se předpokládat, že Stalinova vláda zasáhla represemi až 22 milionů lidí (Vlček 1994: 45). Vysídlování národů popíralo základní Dekret o právu národa na sebeurčení, který byl přijat po bolševické revoluci a jehož autorem byl samotný Stalin. Takto přesídleni byli například Čečenci a Inguši v roce 1944 a jejich autonomní republika byla zrušena (Chruščov 1956: 5–8). Vysídlování probíhalo na celém území státu a k jednomu z největších přesunů se zařadil také transport všech krymských Tatarů z území Ukrajinské SSR. Tyto ničím neodůvodněné přesuny obyvatel probíhaly spolu s dalšími represemi po celou vládu J. V. Stalina. Represe a politické procesy byly ideální cestou, jak očistit stranu od konkurentů, kteří byli ve straně stejně dlouho jako Džugašvili. Odstraněním vysokých představitelů KSSS získal v zemi neomezenou moc. Nejvýznamnější byly tzv. veřejné moskevské procesy. První z nich se uskutečnil 19.–24. srpna 1936, jednalo se o tzv. proces se šestnácti. Mezi obviněnými stanuli Zinověv a Kameněv³. Byli obviněni z účasti na vraždě Sergeje Kirova v roce 1934, ze spolupráce s Trockým a z vytvoření teroristické skupiny s cílem svrhnout Stalina. Všichni byli odsouzeni k trestu smrti. Druhým

---

² V období od 18. 5. do 6. 7. 1928 obžalováno 53 báňských inženýrů, techniků a úředníků obviněných z toho, že škodili státu, bránili výstavbě a že je podporovali zahraniční kapitalisté. Výsledkem bylo 11 rozsudků smrti, vězení a vyhnanství (Veber 2003: 23).

³ Zinověv a Kameněv sehráli důležitou roli po smrti Lenina a spolu se Stalinem odstranili Trockého, který s nimi měl spory už za života Lenina (Walters 2008).

významným moskevským procesem byl tzv. proces se sedmnácti z roku 1937. Obžalovanými byli Pjatakov, Radek, Sokolnikov a další. Také odsouzeni k smrti. Třetí moskevský proces tzv. proces s jedenadvaceti se odehrál ve dnech 2.–13. března 1938 a odsouzeni k smrti byli Bucharin, Rykov a Jagoda. Poslední vysocí představitelé režimu. Z jedenadvaceti obžalovaných bylo osmnáct odsouzeno k trestu smrti zastřelením. Zbylí tři byli umístěni do vězení, ale nepřežil nikdo (Veber 2003: 73–74).

K represím Stalin využíval především Hlavní politickou správu, známou také pod zkratkou GPU. GPU byla bolševická tajná policie, která vznikla v roce 1922. Jednalo se o přímého nástupce tajné policie Čeka z období bolševické revoluce. V letech 1923 byla začleněna pod správu NKVD. Pod lidovým komisariátem vnitřních záležitostí byla hlavním prostředkem represí a čistek (Veber 2003: 146). Obdobou sovětské tajné policie byla rumunská Securitate, které bude později věnována celá kapitola. Ta byla od svého vzniku využívána k represím a později k potlačování protestů, které v Rumunsku probíhaly nejintenzivněji v 80. letech až do pádu Nicolae Ceaușesca.

2.4. Kulty osobnosti v Itálii a Německu

Další kulty osobnosti vznikaly ve 20. století i ve státech, které nebyly nijak vázané na Sovětský svaz. Jde především o nacistické Německo Adolfa Hitlera a fašistickou Itálii Benita Mussoliniho. Tyto dva příklady budování kultu jsou uváděny z důvodu, aby pomohly lépe pochopit jeho fungování v obecnější rovině a v různých politických režimech. Obzvláště nacistické Německo bylo až do roku 1945 zástupcem totalitního režimu v mnohém podobné tomu v Sovětském svazu. V obou státech se vytvořil velmi rozsáhlý kult osobnosti, ale jeho vybudování předcházely vždy jiné okolnosti. Prvním příkladem je fašistická Itálie Benita Mussoliniho. Právě *duce*⁴ inspiroval svými praktikami další fašistické státníky. Patřil mezi ně Franco ve Španělsku nebo Salazar v Portugalsku. Mussolini se dostal k moci v roce 1922, kdy v italské společnosti převládalo rozhořčení nad

---

⁴ Duce v překladu z italštiny vůdce

situací po první světové válce. Itálie sice patřila k vítězným mocnostem, ale v lidech zůstala pachů velkých ztrát na řece Piavě v bojích s armádou Rakouska-Uherska.

Především porážka v bitvě u Caporetta, kde se italské síly kompletně rozpadly a musely se stáhnout až k řece Piavě. Další křivdou bylo, že i přes vítězství ve válce přišla země o území. To vše usnadnilo nástup fašistů k moci. Mussolini se od roku 1922 snažil ovládnout celou italskou společnost. Přes své nesporné charisma k tomu využíval především propracovanou propagandu. Mussolini jako první ve velkém využíval tisk, rozhlas a film pro šíření svých myšlenek. To bylo doplněno terorem, který jeho fašistické jednotky rozpoutaly proti konkurentům. Největší boje probíhaly mezi fašisty a komunisty, kdy došlo až k pouličním přestřelkám a politickým vraždám (Pollard 1998).

Od počátku budování kultu byl Mussolini stavěn do role zachránce Itálie. Mezi lidmi se šířilo přesvědčení, že *duce* má vždy pravdu a že právě jeho by měli následovat. Ve 30. letech byly rozeslány přesné pokyny pro italské noviny, jak postupovat při psaní o vůdci. Například jeho jméno muselo být vždy psáno velkými písmeny nebo noviny dostávaly už předpřipravené texty, do kterých nesměly zasahovat. Samostatnou kapitolu představují jeho projevy a veřejné vystupování. Po celé fašistické Itálii byl zobrazován jako renesanční člověk, vojevůdce, obyčejný člověk z lidu, kterému záleželo na jeho rodině. V tom se nejvíce lišil od Adolfa Hitlera, který byl podobně jako Stalin zbožšťován a přisuzovaly se mu téměř nadlidské schopnosti. Benito Mussolini to navíc doplnil o schopnost skvěle manipulovat s davy a veřejným míněním (Pollard 1998).

Dalším příkladem je nacistické Německo, které se v mnohém inspirovalo v Itálii, ale doplnilo to o vlastní techniky. Podle Iana Kershawa přišel Hitler s úplně novou formou a technikami propagandy. Zajímavé je, že svoji auru nadčlověka budoval dlouho předtím, než se dostal k moci jako kancléř. Úspěchu Adolfa Hitlera nahrávala společenská situace v německé společnosti. Už od konce 19. století se společností šířila imperialistická ideologie. K tomu se přidaly křivdy vzniklé porážkou v první světové válce, sociální a politický rozvrat země.

Už od počátku svého působení v NSDAP byl Hitler přirovnáván k Napoleonovi a později i k Mussolinimu. Benito Mussolini inspiroval nacisty i k zavedení pozdravu „*Heil Hitler*“, protože po Napoleonovi znovu obnovil zdavení vztyčenou pravicí, které mělo tradici ve starověkém Římě. Mělo odkazovat na římské impérium a slavné císaře, ke kterým Napoleon i Mussolini vzhlíželi. Císař byl zdaven zvoláním „*Ave Ceasar*“. V průběhu 30. let se mezi německé obyvatelstvo rozšířil pocit, že Hitler není jen obyčejným politikem, ale mužem silným, odvážným, nekompromisním, bezúhonným a věrným Německu a Němcům. To se dávalo do kontrastu se slabou a zkorumpovanou Výmarskou republikou. V roce 1933 už můžeme hovořit o tom, že se nacistické hnutí stalo výslovně Hitlerovým hnutím. Hitler už nebyl pouze nacistickým vůdcem, stal se národním vůdcem a začal ovládat celou společnost. Ta mu věřila, protože v něm viděla cestu z krize a návrat k hrdosti, o kterou Němci přišli prohranou válkou. Pomohl k tomu výrazný vzestup ekonomiky a snižující se nezaměstnanost, proto se k hnutí přidávali další a další lidé. Za úspěchem nacistické propagandy stál Joseph Goebbels, ministr pro lidovou osvětu, který vybudoval podobu *Führera*⁵ a pomohl Hitlerovi ovládat masovou společnost (Kershaw 1985). Svoji vlastní verzi označení „vůdce“ používal i Nicolae Ceaușescu, který se nechával oslovovat *Conducător*, což v rumunštině znamená právě vůdce, a za války toto označení používal například člen Železné gardy generál Antonescu (Curtis 1992). Meziválečnému Rumunsku bude později věnována jedna z kapitol, protože meziválečné a poválečné události formovaly politické přesvědčení budoucího prezidenta Ceaușesca.

Všichni tito státníci spolu se Stalinem vykazovali znaky úspěšného budování kultu osobnosti, a to i přes velké rozdíly v jejich zemích a režimech vlády. Jaké tyto znaky jsou a čím se kult osobnosti projevuje?

---

⁵ der Führer v překladu z němčiny vůdce

2.5. Projevy a znaky kultu osobnosti

Většina autorů byla při popisu konkrétních projevů výrazně ovlivněna především prohlášením N. S. Chruščova na XX. sjezdu KSSS a vládou J. V. Stalina. Jak už bylo ukázáno výše, tak kulty osobnosti vznikaly a stále vznikají ve velmi rozdílných režimech. Vznikají ve státech, které mají poměrně málo společného kromě toho, že se jedná o autoritářské nebo totalitní režimy a vybudování kultu předchází vždy jiné okolnosti. Rozdíl je především v uchopení moci jednotlivými státníky, protože někdy může budovaný kult vycházet přímo z osobního charisma vůdce a například Fidel Castro, Mao, Benito Mussolini nebo Tito si získali přízeň u obyvatel svými činy, protože stáli na vrcholu úspěšného revolučního nebo odbojového hnutí. To jim později v mnohém usnadnilo upevnění moci v zemi, která prošla revolucí a změnou režimu (Nelson 1984: 10).

Jak je tedy možné, že jsou pak stejně úspěšní i lidé jako Nicolae Ceaușescu, který se k moci dostal až po smrti svého předchůdce a nesehrál ústřední roli v partizánském nebo revolučním hnutí? Pro úspěšné budování svého mocenského postavení je totiž důležité, aby se státník opíral o určitá mocenská centra, která zajistí loajalitu celé společnosti. Mezi hlavní patří především tajná policie a armáda, jejichž hlavním úkolem je potlačovat opozici, nezávislé intelektuály nebo odborová hnutí. Právě tyto složky společnosti mohou ovlivnit mocenské postavení státníka, který se snaží upevňovat svoji moc prostřednictvím budování kultu osobnosti a stojí v čele komunistického státu (Nelson 1984: 11–12).

Konkrétní znaky, které se úzce vážou k budování kultu a o kterých můžeme říci, že se jimi projevuje každý budovaný kult, zpracoval Jaroslav Bláha. Tyto znaky poté budou aplikovány na příkladu Rumunska a bude zhodnoceno, zda se opravdu jednalo u osoby Nicolae Ceaușesca o kult osobnosti srovnatelný se J. V. Stalinem, Enverem Hodžou nebo Mao Ce-tungem.

Podle Jaroslava Bláhy, který se ve svém díle z roku 1969 *O vzniku a podstatě kultu osobnosti* věnoval popisu stalinského kultu, patří mezi základní znaky nepřiměřené vyzdvihování jedince a jeho povahových vlastností, uměle vyvolané uctívání vůdce prostřednictvím propagandy, kterému jsou přičítány nadpřirozené

vlastnosti, zveličování skutečných zásluh, případně jejich rozšiřování o zásluhy jiných. Velmi často se také objevuje zatajování všech pochybení, aby v očích společnosti byla uctívána osoba vždy dokonalá, bez chyb, slabostí a závad. Vyzdvihovaná osoba je morálně bezchybná, nedotknutelná a po společnosti se vyžaduje, aby ji za žádných okolností nekritizovala. Dalším velmi výrazným projevem je využívání médií, propagandy, umění a dalších prostředků k popularizaci a obhajobě této osoby jako dokonalého vůdce země nebo politického hnutí. Velmi zajímavé také je, že po smrti takto vyzdvihovaných vůdců kult osobnosti velmi rychle končí a často je buď nahrazen novým, nebo je ze společnosti úplně odstraněn (Bláha 1969: 10–11). Na tyto základní prvky navazuje Eduard Vlček, který z pohledu právní vědy doplňuje kult osobnosti o prvky typické pro nedemokratické režimy.

Ve státě, kde je uctívána vůdčí osoba takovým způsobem, že můžeme mluvit o kultu osobnosti, se tento fenomén dále projevuje vytvořením „nepřítele lidu“, politickými procesy, ovládnutím masové společnosti, uplatněním kolektivní viny a především potlačováním a represemi vůči politické opozici, církvi nebo intelektuálům. Tyto projevy jsou pouze důsledkem úzkého propojení státních a stranických orgánů, které umožňují ohýbat přijaté právní normy ve prospěch budování osobního kultu a zároveň omezit základní občanská práva v totalitní nebo autoritářské společnosti (Vlček: 1994: 45).

Velmi často se také objevuje cenzura všech odvětví života. Cenzuruje se tisk, kultura, filmy, hudba a literatura. Umění se řídí přes umělecké svazy, které mají předepsané metody a prostředky k zobrazení „skutečné“ geniality, moudrosti a úspěchů bezchybného vůdce. Kdo nechce podstoupit cenzuru, tak je odstraněn a není mu umožněno pracovat oficiálně v uměleckém odvětví. Výsledkem je budování nevkusné propagandy, která musí být co nejprostší, aby zasáhla co největší a často i negramotné publikum. Vše musí být jednoduché, snadno srozumitelné a nesmí umožnit dvojí výklad (Veber 2003: 65–66).

Pro státníky a diktátory budující rozsáhlý kult vůdce je charakteristické, že velmi rychle získají podporu širokých mas, o kterou se opírají po celou dobu své vlády. Pro získání podpory využívají velmi účinnou propagandu, která až

překvapivě snadno prostoupí celou společností. Totalitní hnutí je tak závislé na množství svých podporovatelů. Hannah Arendtová ve své knize *Původ totalitarismu* pracuje s myšlenkou, že východoevropské komunistické vlády řízené ze SSSR mohou fungovat jen díky rozsáhlé podpoře z Moskvy. Jedinou výjimkou je podle ní Titova Jugoslávie (Arendtová 2013: 433). K této výjimce lze určitě zařadit i Hodžovu Albánii a právě Ceaușescovo Rumunsko. Oba dva státy se postupně rozešly s Moskvou. Přes ztrátu podpory SSSR oba dva diktátoři zůstali ve vedení země a dále úspěšně budovali kult osobnosti a upevňovali své mocenské postavení. Přitom se jedná o relativně malé státy, které se v počtu obyvatel, tím pádem počtu ovlivnitelných lidí, nemůžou rovnat se sovětským Ruskem, komunistickou Čínou nebo dalšími asijskými státy.

Snaha ovládnout masovou společnost prostřednictvím budovaného kultu a zbožšťování není charakteristická jen pro komunistické režimy v první polovině 20. století. Stejně snahy se šířily fašistickou Evropou přes Itálii a Španělsko. Přestože tam nikdy nevznikly totalitní režimy, tak snaha ovládnout masy byla i pro fašismus příkladná. Další autoritářské režimy využívající ve velkém propagandu vznikly také v meziválečném Polsku, Maďarsku, Portugalsku a v pobaltských zemích za vlády Ulmanise, Smatony nebo Pätse (Hloušek 2002). Jedinou výjimku ve střední a východní Evropě první poloviny 20. století představovalo relativně demokratické Československo.

Jak uvádí Hannah Arendtová, tak totalitní hnutí organizuje masy pouze jako prostředek, který předchází vzniku diktatury, ale právě malý počet obyvatel přispěl k tomu, že v nich nevznikl plně totalitní režim, který by ovládl všechny části života. Z toho důvodu ani nacistické Německo nebo fašistická Itálie nebyla do začátku druhé světové války tak důsledná v ovládnání masové společnosti jako Stalin v Sovětském svazu (Arendtová 2013: 433–436). Jediné nacistické Německo můžeme v průběhu 40. let považovat za plně totalitní stát srovnatelný se Sovětským svazem. Za totalitní státy v druhé polovině 20. století můžeme považovat Albánii a právě Rumunsko prezidenta Ceaușesca.

Velmi důležité pro ovlivnění masy a celé masové společnosti je propracovaná propaganda, která je dokáže ovládnout a správně usměrňovat.

Propracovaná propaganda je pro úspěšné vybudování kultu osobnosti a ovládnutí masové společnosti v každém totalitním státě naprosto nezbytná.

2.6. Role propagandy

Otázka propagandy je u každého úspěšného kultu osobnosti neopomenutelná a obzvláště Nicolae Ceaușescu ji využíval v obrovské míře po celou dobu své vlády, kdy i přejímal tituly a gesta používané fašisty za druhé světové války. Přitom se neustále snažil vylepšovat svoje postavení v rumunské společnosti, ale co je to vlastně propaganda?

Propaganda je forma komunikace, která se snaží dosáhnout odezvy prohlubující požadovaný záměr propagandisty. Je to úmyslná, systematická snaha o formování lidí. Propaganda je zvláštní kategorií komunikace, jejímž cílem je upravit chování cílové skupiny, aby odpovídalo požadovanému záměru propagandisty. Její použití ovlivňuje veřejné mínění ve společnosti (Jowett-O'Donnell 2012: 1).

Velmi důležitá je role propagandy v totalitních a autoritářských režimech. Komunistická propaganda vždy využívala slova jako výchovného prostředku. Vytvářela si celou řadu nástrojů, kterými chtěla ovládnout celou lidskou společnost. V komunistickém režimu se vytváří úplně nový model společnosti a využívá k tomu především jazyk a jeho formováním mění význam slov (Fidelius 2002: 4–6). Nejlépe to je vidět například na otázce občanských práv v lidových demokraciích. To se přímo týká i Rumunské lidové republiky. Petr Fidelius ve své studii *Řeč komunistické moci* cituje Karla Horáka. „Každý, kdo poctivě pracuje ve prospěch společnosti, má zabezpečeny nejen životní a sociální jistoty, ale plnou svobodu, demokracii a všechna práva. Nemusí bojovat, ale může je všestranně pro sebe i společnost využívat“ (Fidelius 2002: 27). Důležitou částí této citace je: „kdo poctivě pracuje ve prospěch společnosti“. Oficiální propaganda vyžaduje po lidech, aby přijali model organizace společnosti daný seshora od vedení země, a za to jim budou oficiálně dány práva a svobody. Přitom lidová nebo socialistická demokracie nemá i přes používání těchto hesel nic společného s tradičními demokratickými systémy, kde občané

musí aktivně budovat své svobody. Takový režim z toho důvodu není svobodný a ani demokratický (Fidelius 2002: 28–30).

Podle některých interpretací využívají totalitní státy každodenní teror uvnitř státu, i když už si kompletně podmanily své obyvatelstvo, ale propaganda pak směřuje vně státu. Jak uvádí Hannah Arendtová: „Propaganda je jedním a možná nejdůležitějším nástrojem totalitarismu ve styku s netotalitním světem, teror je naopak vlastní podstatou jeho formy vlády“ (Arendtová 2013: 476). Dokládá to například vznik Moldavské SSR při hranicích Rumunska nebo Karelské SSR při hranicích Finska, které měly lákat tyto dva státy ke vstupu do Sovětského svazu a ukázat jim všechny výhody, které nové státní uspořádání přináší.

2.7. Ceaușescův kult osobnosti

Jak již bylo uvedeno výše, tak mezi základní znaky, které budou sledovány u analýzy kultu osobnosti Nicolae Ceaușesca, patří především nepřiměřené vyzdvihování jedince a jeho povahových vlastností. Práce popíše zda se v Rumunsku objevilo uměle vyvolané uctívání, přičítání nadpřirozených vlastností, zveličování skutečných skutků a velmi rozsáhlá propaganda zasahující do všech částí života obyvatel země.

Na příkladech dobové literatury bude v druhé polovině práce ukázáno, jestli byla zatajována všechna pochybení, slabosti a chyby, které tento státník měl, a jakým způsobem byl v tisku oslavován. Bude citováno, jak dokonalý, morálně bezchybný a nedotknutelný musel být a co od svých obyvatel vyžadoval. V samostatné kapitole o tajné policii Securitate bude zase podrobně popsáno, co se stalo odpůrcům režimu, jaké praktiky psychického i fyzického nátlaku a teroru režim využíval a co všechno vedlo k jeho pádu v roce 1989.

Důležitý je také přerod a rozdělení jeho vlády na dvě základní období. První začíná po roce 1968 a je ve znamení politických i ekonomických úspěchů prezidenta Ceaușesca a druhé, které začíná na sklonku 70. let návštěvou KLDK a vrcholí v 80. letech, je ve znamení budování kultu vůdce. V KLDK a ČLR také získal inspiraci i přesný návod, jak kontrolovat celé své obyvatelstvo, aby mohl neomezeně vládnout spolu se svou ženou.

V druhé polovině své vlády tak započne utužování režimu ve všech oblastech, silná romanizace země, vytvoření vlastní nacionalistické ideologie a budování megalomanských staveb, které přivedou ekonomiku celé země k naprostému kolapsu. Závěr jeho vlády je pak ve znamení prohlubování fyzického teroru vůči vlastnímu obyvatelstvu včetně střelby do protestujících. Těmto událostem a odkazu jeho vlády v dnešním Rumunsku bude věnován úplný závěr práce.

3. Vývoj poválečného Rumunska

Situace v rumunské společnosti byla před vypuknutím druhé světové války velmi napjatá a předznamenávala poválečný vývoj. V zemi soupeřily fašistické a komunistické skupiny, které výrazně ovlivnily budoucí vývoj celého Rumunska a přispěly k destabilizaci celé země. Tato kapitola je důležitá z toho důvodu, protože meziválečné Rumunsko a události druhé světové války formovaly politické přesvědčení Nicolae Ceaușesca a postupně ho přivedly až k vedení celé země. On sám se všech důležitých mezníků v novodobé rumunské historii aktivně účastnil a právě v této době začala jeho politická kariéra pod přímým dohledem Gheorghe Gheorghia-Deje v komunistickém hnutí, které později po jeho smrti i s celou zemí sám povede (Solbi 2008). Křivdy ze ztráty území, obsazení země Rudou armádou a další události se později projeví v jeho politice nezávislého Rumunska a také budou stát za jeho budoucím vzdorem vůči Moskvě.

Rumunsko jako vítězný stát první světové války získalo na základě Trianonské smlouvy rozsáhlé územní zisky. Vzniklo tím tzv. Velké Rumunsko, které navázalo diplomatické styky především s Československem, Jugoslávií a Polskem, protože se obávalo ztráty nově získaných území. Jednalo se především o Sedmihradsko, Besarábii, Dobružku a část Banátu. Získáním nových území se z Rumunského království stal velký multinárodní stát, ve kterém se postupně objevovaly stejné problémy, jaké mělo ve 20. a 30. letech také Československo s početnou německou a maďarskou menšinou (Curtis 1992).

V této době vládl zemi král Karel II. Rumunský⁶, který musel začít řešit vzrůstající vliv fašistických i komunistických hnutí v Besarábii a Sedmihradsku. K tomu se přidávaly také územní požadavky Maďarska, Sovětského svazu a Bulharska. Nestabilitu v meziválečném Rumunsku způsobovala především tzv. Železná garda, která rozpoutala nepokoje a střetávala se s antifašisty a komunisty. Všechny tyto události vedly v roce 1938 k vyhlášení královské

---

⁶ Majestatea Sa Carol al II-lea, Rege al României, Principe de Hohenzollern-Sigmaringen (Koblicica 2013).

diktatury a rozpuštění všech politických stran. Král Karel II. Rumunský se tak stal diktátorem a neomezeným vládcem celého Rumunska (Curtis 1992).

3.1. Rumunsko za druhé světové války

Po mnichovském diktátu přišlo Rumunsko o svého největšího spojence. To vedlo v březnu 1939 k podepsání paktu o hospodářské spolupráci mezi Rumunskem a nacistickým Německem. Nejvýrazněji do rumunské státnosti zasáhl Pakt Ribbentrop-Molotov, tedy smlouva o neútočení mezi Německem a Sovětským svazem podepsaná 23. srpna 1939. Touto smlouvou se Balkán a tedy i Rumunsko dostalo do sféry vlivu SSSR (Whitmore 2009).

Po napadení Polska začala rumunská vláda udělovat politický azyl pro polské politiky a premiér Armand Călinescu vyhlásil neutralitu, ale už 21. září byl zavražděn členy Železné gardy. Král poté ještě několik měsíců udržel neutralitu, ale po kapitulaci Francie a ústupu britských vojáků musel rychle uzavřít dohodu s nacistickým Německem. Rumunsko začalo postupně ztrácet získaná území. V červnu 1940 dal Sovětský svaz králi ultimátum podpořené německým velvyslancem, takže země musela vrátit Besarábii a postoupit severní Bukovinu, která ale nikdy nebyla součástí Ruského impéria ani Sovětského svazu. Postupně země přišla i o Dobrudžu a severní Sedmihradsko. Rozsáhlé územní ztráty podryly královu moc, a tak 6. září 1940 Železná garda s podporou Německa a vojenských důstojníků přinutili krále k abdikaci. Král přenechal trůn ve prospěch svého syna Michaela I., který však neměl reálnou moc. Celou zemi ovládal generál Ion Antonescu, který se začal označovat titulem *Conducător* neboli vůdce (Curtis 1992). Je poměrně zajímavé, že tento titul vedle mnohých dalších bude později používat i sám Nicolae Ceaușescu po nástupu k moci.

Rumunsko pod novým fašistickým vedením vstoupilo do války v roce 1941, kdy se připojilo k invazi do Sovětského svazu s cílem získat zpět celou Besarábii a severní Bukovinu. Rumunské vojsko bojovalo především u Stalingradu, kde bylo silně zdecimováno. V zemi navíc začaly postupně propukát nepokoje, protože se veškerý olej, obilí a průmyslové výrobky dodávaly Německu. Země byla také výrazně poškozena spojeneckými nálety v letech 1943 a 1944. Opozice

se toho snažila využít a vyjednat kapitulaci jen se západními spojenci, aby se vyhnula sovětské okupaci. Západní diplomaté jednání bez Sovětského svazu odmítli a v dubnu 1944 vstoupila Rudá armáda na území Rumunska. V té době už byl svržen fašistický generál Antonescu za přispění sdružených politických stran v uskupení s názvem Blocul National Democrat (Národní demokratický blok). Avšak podíl komunistické strany na tomto převratu je zpochybňován (Curtis 1992).

3.2. Poválečný vývoj a nástup komunistické strany

Po vyhrané válce připadlo Rumunsko do sovětské sféry vlivu. Právě v této době vystoupili z ilegality komunisté a začali připravovat převrat s cílem svrhnout království a vytvořit stát podle sovětského vzoru. I přes rozsáhlé náborové akce a kampaně neměli komunisté příliš velkou podporu obyvatelstva a zároveň byli rozštěpeni do dvou frakcí. První z nich byla tzv. rumunská frakce, která provozovala stranu ilegálně v podzemí po 20 let. Druhou frakci tvořili Rumuni, kteří přišli z Moskvy spolu s Rudou armádou. Ve vedení rumunské frakce stál právník Lucrețiu Pătrășcanu, Gheorghe Gheorghiu-Dej a žák Gheorghie-Deje a tajemník ÚV Svazu komunistické mládeže Nicolae Ceaușescu. Moskevskou frakci vedli Vasile Luca, major Rudé armády, a Ana Pauker. Takto roztržštěná strana by nejspíš přestala existovat bez intenzivní pomoci ze strany Moskvy. Zpočátku se snažili komunisté vyhnout volbám, protože by v nich nejspíše utrpěli porážku od mnohem oblíbenější Národní rolnické strany PNT. Později, podobně jako v Československu, začali vytvářet tlak na současnou vládu. Požadovali více míst ve státní správě a premiér Sănătescu tento tlak neustál a odstoupil. V další vládě už se poprvé dostali komunisté k vysokému postu. Rumunsko v roce 1945 začalo směřovat k občanské válce. Do Bukurešti byl vyslán Andrej Vyšinskij, který dal králi ultimátum, že musí jmenovat místo současného premiéra Nicolae Rădescu proruského Petra Grozu. Jinak bude ohrožena existence Rumunska jako samostatného a nezávislého státu. Pro zvýšení tlaku na krále obklíčily palác sovětské tanky a jejich vojáci odzbrojili rumunskou armádu a začali obsazovat strategické posty v zemi (Curtis 1992).

Petru Groza provedl komunistický převrat. Jmenoval komunisty do čela armády i ministerstev. Popularitu ve společnosti si Groza získal oznámením, že Rumunsko získalo zpět Transylvánii a že byl popraven generál Ion Antonescu a další generálové z Železné gardy. Král se snažil ještě v roce 1945 odvolat Grozu, ale ten odmítl odstoupit. V této době se do čela komunistické strany po doporučení Stalina dostává Gheorghe Gheorghiu-Dej. Po tlaku západních zemí souhlasí Stalin a rumunské vedení, že budou volby výměnou za uznání Grozeho vlády. Komunisté se snaží vyhrát volby všemi dostupnými prostředky, například zabraňují distribuci novin opozičních stran a jejich členy označují za antisovětské a profašistické. 19. listopadu 1946 proběhly zmanipulované volby, kdy Groza tvrdil, že má podporu 90 % obyvatel. Komunisté získávají 379 z 414 křesel v parlamentu. Po vítězství ve volbách začínají podobné změny jako v ostatních komunistických státech ve východní Evropě. Z počátku probíhá pozemková reforma a jsou omezeny soukromé podniky. Rumunsko také podepisuje dohodu o spolupráci se Sovětským svazem (Curtis 1992).

Ve druhé polovině roku 1947 začaly čistky a zatýkání opozičních předáků, rozpouštění demokratických stran, popravy a vznikly pracovní tábory. Komunisté prováděli čistky také uvnitř strany a ve vedení tak zůstávají pouze Groza a Gheorghe Gheorghiu-Dej. V prosinci vyhrožují králi občanskou válkou a generální stávkou, pokud neabdikuje. Král Michael I. po dalším nátlaku vyhrožování podlehne a abdikuje ke 30. prosinci 1947 (Curtis 1992).

3.3. Nástup Gheorghie-Deje do vedení země i strany

V roce 1951 se stává Gheorghiu-Dej jediným vůdcem komunistické strany v Rumunsku. V roce 1952 odsouvá do ústraní Grozu a přijímá novou ústavu podle sovětského vzoru. Ta stanovuje, že Rumunská dělnická strana PMR je jedinou vedoucí politickou silou ve státě i společnosti. V roce 1954 probíhají další čistky v zemi a jsou odstraněni bývalí vysocí členové komunistické strany, kteří by nějak mohli ohrozit pozici nového vedení. Po odstranění svých konkurentů začíná Gheorghiu-Dej transformovat komunistickou stranu. Na důležitá místa si dosazuje své mladé loajální spolupracovníky, které poznal ve

vězení před a během druhé světové války. Právě zde začíná kariéra Nicolae Ceaușesca, který později po Gheorghiu-Dejovi převezeme moc nad celým Rumunskem (Curtis 1992).

4. Nicolae Ceaușescu

Celým jménem Nicolae Andruță Ceaușescu se narodil 26. ledna 1918 v malé vesnici Scornicesti ve „velké a chudé rolnické rodině“. V dětství navštěvoval pouze čtyři třídy základní školy v rodné vesnici, než v jedenácti letech v roce 1929 odešel do Bukurešti. Nedlouho po příchodu do hlavního města nastoupil do obuvnické dílny, kterou vedl Alexandru Săndulescu. Săndulescu byl aktivní člen tehdy ilegální Komunistické strany Rumunska PCR. Pod vlivem Săndulesca vstoupil v roce 1933 po předchozích zkušenostech v odborovém hnutí mládeže do komunistické strany. V letech 1933 až 1944 byl často ve vězení a odpykával si různě dlouhé tresty za propagování komunistické strany a distribuci bolševických plakátů a pamfletů (Crișan 2012: 19–20).

V roce 1935 začala Ceaușescova politická kariéra. V Bukurešti se stal tajemníkem ÚV Svazu komunistické mládeže a rovněž také zástupcem Svazu v Rumunském národním antifašistickém výboru. Za svoji činnost v této organizaci byl poté odsouzen na dva a půl roku vězení. Ve vězení pro politické vězně v Doftaně se poprvé setkal s proslaveným vůdcem dělnického hnutí Gheorghem Gheorghiem-Dejem. Právě Gheorghiu-Dej formoval politické přesvědčení mladého Nicolae. Podle Miroslava Techjmana právě při tomto setkání Dej prezentoval svoji myšlenku, že je třeba výrazně proměnit Komunistickou stranu Rumunska ve stranu nacionální, kde by nebyly žádné vlivy maďarských, bulharských, ukrajinských ani židovských komunistů (Techman 2003: 34–35).

Právě v této době se setkává Nicolae Ceaușescu i se svojí budoucí ženou Elenou Petrescu. Podobně jako on navštěvovala pouze základní školu a jen několik tříd, které i několikrát opakovala. Eleně Ceaușescu bude později věnována samotná kapitola, protože je velmi zajímavé sledovat, jak se z této ne příliš chytré ženy stane „vědec a akademička“, která bude označována jako „Matka vlasti“ nebo „vůdčí duch vědy a kultury“. Její vlastní kult osobnosti byl srovnatelný s kultem jejího muže (Maier 1986).

Krátce po volbách v roce 1947 se Ceaușescu stal regionálním tajemníkem strany. V této době měl řešit hospodářské problémy, které Rumunsko po tuhé zimě mělo. Osobně ho to však příliš nezajímalo a soustředil se na upevnění své moci v komunistické straně. Ceaușescu měl plnou podporu Gheorghiu-Deje a této podpory začal využívat pro zlepšení své mocenské pozice. Podle Miroslava Tejchmana se v letech 1946 a 1947 aktivně podílel na represích a teroru ze strany komunistické strany a sovětských jednotek. Fyzická likvidace se týkala až 60 tisíc lidí a další desetitisíce se ocitly v pracovních táborech (Tejchman 2003: 41–42). Tím byl splněn jeden z předpokladů pro vybudování budoucího kultu osobnosti, protože byla odstraněna jakákoliv stranická i politická opozice a Ceaușescu se postupně dostával do pozice nejdůležitějších lidí v komunistickém Rumunsku.

Svoji pozici Ceaușescu upevňoval i na sjezdu komunistické strany ve dnech 21. až 23. února 1948, kdy kandidoval do nového Ústředního výboru právě vzniklé Rumunské dělnické strany. Další rok se přesunul z regionální politiky do centrální, když začal zastávat pozici náměstka ministra zahraničí. S touto funkcí se však nespokojil a v roce 1950 přešel na ministerstvo obrany, kde získal hodnost generálporučíka a stal se náčelníkem Hlavní politické správy a znovu také náměstkem ministra. Dva roky poté strávil v Sovětském svazu, kde podstoupil výcvik agentů KGB v Leningradu. Právě v této době u něj můžeme poprvé sledovat změnu jeho chování. Armádním výcvikem a návštěvou Moskvy a Leningradu získal přesvědčení, že základem úspěšného převzetí moci a udržení postavení je bezmezná poslušnost všech podřízených a teror, který zajistí, že se nikdo nebude bouřit proti vládní garnituře (Tejchman 2003: 45–47).

4.1. Nástup k moci

Od roku 1954 probíhaly ve vedení Rumunské dělnické strany výrazné změny ve vedení. Skončilo několik významných představitelů Ústředního výboru strany a toho se snažil maximálně využít Ceaușescu. Stal se stálým členem ÚV PMR, členem organizačního i politického byra. V druhé polovině 50. let spolu začali Ceaușescu a Dej mluvit o spojení s Čínskou lidovou republikou, aby dokázali

lépe vzdorovat Moskvě. Nevyhovovalo jim odsouzení kultu osobnosti N. S. Chruščovem a začali také přemýšlet o větší nezávislosti po zásahu sovětských vojsk v Maďarsku. V letech 1962 až 1964 pokračovalo postupné ochlazování vztahů s Moskvou a čím dál více se rozvíjely diplomatické vztahy s Čínou, která po roztržce se Sovětským svazem hledala spojence v Evropě. Další důvody byly více méně pragmatické, protože Rumunsko odmítlo plán RVHP, ve kterém se mělo zaměřit pouze na zemědělství, a postupně začalo industrializovat celou zemi. Důležitý byl pro Deje i Ceaușesca také ideologický důvod. Oba dva si chtěli dále zachovat svůj stalinský způsob vlády, který Chruščov tak odmítal. Zároveň se v roce 1965 postupně začalo Rumunsko otevírat západu (Tejchman 2003: 49–58).

Dne 19. března 1965 zemřel první tajemník Ústředního výboru Rumunské dělnické strany a předseda Státní rady Rumunské lidové republiky Gheorghe Gheorghiu-Dej. Na čestné místo vedle rakve se postavil sám Nicolae Ceaușesca. To byl první symbol nástupu nového státníka do čela země. Nástup k moci potvrdilo zvláštní zasedání Ústředního výboru PMR 22. března 1965, kdy se Ceaușescu stal novým prvním tajemníkem a v roce 1967 převzal i funkci předsedy Státní rady (Tejchman 2003: 60).

4.2. První kroky ve vedení země

První kroky v úřadu vedly ke zlepšení hospodářské situace a zajištění vyššího životního standardu. V této době se obyvatelům žilo podstatně lépe než v předchozích letech a Nicolae se stal mezi lidmi poměrně oblíbeným. Ze zaostalého Rumunska se stal stát s dobře fungující ekonomikou, se silným průmyslem a spokojeným obyvatelstvem, které konečně získalo sociální jistoty. Běžným Rumunům se podle Tejchmana dařilo v této době lépe než obyvatelům Turecka, Řecka nebo Portugalska (Tejchman 2003: 62–63).

Respekt si vybudoval i u západních státníků a veřejnosti svou reakcí na invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Na podporu Československa se pořádala v Bukurešti velká demonstrace, kde vystoupil sám Ceaușescu. Otevřeně kritizoval Moskvu a zásah vojsk dalších pěti socialistických

států na území členského státu Varšavské smlouvy (Crişan 2012). Ve svém projevu odsoudil intervenci jako velkou chybu, která může ohrozit mír v Evropě a také osud světového socialismu. Československému obyvatelstvu vyjádřil plnou solidaritu a podporu od celé rumunské společnosti. Podle jeho slov bylo nemyslitelné, aby jakýkoliv socialistický stát bezdůvodně obsadil jiný. Sovětský svaz porušil svobodu a nezávislost jiného státu. Podle něj nikdo nemůže určovat za jiný stát, jakým způsobem bude budovat socialismus, a ani Moskva si tohle nemůže dovolit. V závěru vyzval k okamžitému ukončení vměšování se do záležitostí jiných států (Ceaşescu 1968). Na tomto projevu je zajímavé sledovat, jak se poměrně mladý a nezkušený politik dostává do čela světové politiky. V této době se to Ceaşescovi opravdu podařilo strhnout ve svých projevech celou společnost.

Ceaşescu se tím snažil přesvědčit svět, že je liberálnějším reformátorem, než byl jeho předchůdce Gheorghiu-Dej, kterého obvinil ze stalinismu a odchýlení od socialismu. V letech 1965 a 1966 probíhalo další uvolnění, kdy se dostalo nové a překvapivé svobody umělcům, spisovatelům a dalším intelektuálům (Curtis 1992). Všechny tyto změny však byly jen dočasné a nedlouho po událostech roku 1968 došlo k utužení režimu.

V této době začal budovat svůj vlastní kult osobnosti a realizovat svou představu o „dokonalé“ komunistické společnosti a silném nacionálním Rumunsku. Ceaşescu v zemi vytvořil nepřítele národa, aby jím ospravedlnil přijatá extrémní vlastenecká opatření. Hlavním nepřítelem se stala maďarská menšina (Lazin 1998).

Velmi často cestoval po pohraničních oblastech a vyzýval Rumuny i další národnosti ke společné práci na lepší budoucnosti. To velmi dobře působilo na všechny a jeho obliba ve společnosti dále stoupala. Postupně se však začaly projevat jeho plány. Za pomoci své ženy začal bojovat proti zhýralému západnímu myšlení. V celém Rumunsku také zakázal potraty a zároveň začal udělovat Řády rumunské matky, aby podpořil porodnost. Ten získaly ženy, které měly 10 a více dětí. Tato opatření vyústila ve velmi vysokou úmrtnost novorozenců. Situace byla později taková, že se byly do matrik zapisovány jen ty

děti, které žily déle jak šest týdnů po porodu. Podle Miroslava Tejchmana byla všechna nařízení pouze začátkem (Tejchman 2003: 64–69). Ceaușescu si začal postupně stále více uvědomovat, že své názory prosadí nejlépe silou a terorem. Velmi výrazně ho ovlivnila návštěva Číny v 70. letech a úspěšné odvrácení moskevského pokusu o puč.

4.3. 70. léta a pokus o puč

Celá 70. léta byla ve znamení poměrně úspěšné domácí i zahraniční politiky. V roce 1967 se Rumunsko stalo první zemí východního bloku, která navázala diplomatické vztahy se západním Německem a nepřerušila diplomatické vztahy s Izraelem po Šestidenní válce (Deletant 1995: 70). V roce 1969 dokonce navštívil Richard Nixon Rumunsko a v roce 1970 Ceaușescu také poprvé navštívil USA a byl vřele přijat u prezidenta. Je velmi zajímavé sledovat, jak se Nixon vyjadřoval o Ceaușescovi. Vycítil možnost získat Rumunsko, které se začalo profilovat jako nezávislý stát, odmítající diktát Moskvy. Oba dva se ve svých projevech vyjadřovali, že vzájemné návštěvy přispějí k rozvoji další spolupráce mezi státy i mezi národy. Dokonce jako první komunistický prezident vyzval k nutné hospodářské, kulturní a vědecké spolupráci (Peters – Woolley 1970). V roce 1971 bylo dokonce Rumunsko přizváno k přijetí Všeobecné dohody o clech a obchodu. V roce 1972 vstoupilo do Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Ekonomické vazby navázalo v roce 1973 i s Evropským společenstvím. Ceaușescu také znovu navštívil Spojené státy na pozvání prezidenta Forda v roce 1978 (Deletant 1995: 70–71).

Sbližování se západem a vlastní pojetí socialismu se nelíbilo Moskvě a prosovětsky naladěným důstojníkům rumunské armády. Z toho důvodu se ve spolupráci s Moskvou připravoval puč na červen 1971, kdy byl Ceaușescu mimo Rumunsko na oficiální cestě do Čínské lidové republiky. K převzetí moci chtěla Moskva využít své armády v Maďarsku a Moldávii, která se začala přibližovat k hranici Rumunska. Puč byl však odhalen a nezdařil se. Podle Miroslava Tejchmana bylo zatčeno na čtyřicet vysokých důstojníků a generál Ioan Șerb byl obviněn z toho, že je sovětským agentem, a byl popraven. Ceaușescu tento pokus

o puč později využil při upevnování své moci a k budování kultu osobnosti (Tejchman 2003: 84). K upevnění své moci a budování kultu začal aktivně používat rumunskou tajnou službu Securitate, kterou dostal pod svoji přímou kontrolu.

4.4. Budování kultu osobnosti

Ceaușescu si po dobu své vlády velice potrpěl na velkolepé uctívání své osoby. Po celé zemi se organizovaly oslavné akce, průvody a masivní veřejná tělocvičná vystoupení s ideologickým podtextem oslavujícím „největšího Rumuna historie“. Za své vlády nabyl prezident přesvědčení, že je pokračovatelem největších osob rumunské historie a že pouze na něm stojí nezávislost Rumunského státu. Podle Ficy nabyl dojmu, že pouze on dokáže svým vedením a politikou zajistit „zářnou a nezávislou“ budoucnost rumunského lidu (Fica 2011: 112). Umělci byli pověřeni zvěčnit prezidenta na obrazech, v básních, ve filmu, hudební soubory oslavovaly jeho osobu v písních, ale jeho osobní ambice byly mnohem vyšší. První obrazy s idealizovanou postavou budoucího prezidenta se začaly v zemi objevovat už v roce 1965 a měly v lidech vzbuzovat pozitivní dojem z nadcházejících změn po smrti Gheorghie-Deje. Ceaușescovy obrazy měly budit dojem toho, že je pánem situace, který přináší inovace, světlé zítřky, prosperitu a který je ztělesněním inteligence a elegance. Měly za cíl v lidech probudit touhu následovat jediného skutečného vůdce a hrdinu. Tomu odpovídala i stylizace barev. Na všech státních obrazech byly používány barvy jako červená a modrá, které lidé chápou podvědomě pozitivně⁷. Pravý Ceaușescu se však ukázal až mnohem později. Postupně svoji pozici v zemi upevňoval, až se stal spolu se svou ženou naprosto nenahraditelným vládcem, protože ovládl všechny vysoké posty v zemi (Fica 2011: 112–114).

Své postavení v čele země dokončil vytvořením titulu prezidenta republiky v roce 1974. Uvedení do funkce připomínalo více korunovaci krále než inauguraci prezidenta. Všechny detaily byly pečlivě připraveny. Bylo určeno, kde

---

⁷ Viz příloha č. 1.

bude umístěna vlajka, slavnostní výzdoba, blízcí spolupracovníci, rodina a velmi rozsáhlá čestná stráž. Celému aktu muselo být přítomno celé vedení komunistické strany, zástupci a tajemníci oblastních výborů, členové Státní rady, zástupci všech veřejných organizací, ale také akademici, vědci a zástupci kulturních svazů. Přísaha byla doplněna opakovanou salvou z děl. Odpovědnost za přípravu inaugurace získal Leonte Răutu, který stál v čele oddělení propagandy a agitace. Navrhl, aby celou inauguraci přenášela živě televize. Ve všech městech, vesnicích i závodech musely být vyvěšeny vlajky, portréty prezidenta a slavnostní výzdoba. Všichni museli povinně sledovat celou inauguraci a s „nadšením a zápal“ tleskat a projevovat nadšení nad novým prezidentem země. Nicolae Ceaușescu po složení slibu obdržel šerpu s trikolórou a erbem a také žezlo, které mělo symbolizovat moc nad státem a ozbrojenými složkami⁸ (Soare 2014).

Jak podle Soareho uvádí dobový tisk Scânteia 29. března 1974: „Byl zvolen prezident republiky, první prezident Rumunské socialistické republiky, navržený Národním shromážděním jménem Ústředního výboru Rumunské komunistické strany a Národní rady Jednotné socialistické fronty. Muž, který kandiduje pro svoji velikou vlast a svůj lid, muž umožňující velký socialismus, mírovou spolupráci mezi národy, mír a pokrok lidské civilizace – generální tajemník Rumunské komunistické strany, soudruh Nicolae Ceaușescu,“ (Soare 2014). Jmenováním do této funkce začalo utužování režimu a prohlubování kultu osobnosti, protože na osobu prezidenta výrazně zapůsobily jeho vlastní úspěchy v mezinárodní politice a obliba u takových států jako je USA, Spolková republika Německo nebo Velká Británie. V těchto státech byl vítán se všemi poctami a oslavován jako jediný státník východní Evropy, který se výrazně postavil Moskvě (Deletant 1995: 71–72).

Nejvíce ho však ovlivnila návštěva v Čínské lidové republice a KLLDR. Na něj i jeho ženu zapůsobila doznívající kulturní revoluce, kterou Mao nastolil v Číně v druhé polovině 60. let. Právě toto období je začátkem velkých změn

---

⁸ Viz příloha č. 2.

v celém Rumunsku. Od této doby se podle Miroslava Tejchmana začíná nechat oslovovat „nejmilovanějším synem lidu (později Velký vůdce, Všemocný bůh, Dunaj myšlenek, Sokol vlasti, Osvícený, Génius karpatského prostoru, Titán titánů, Velký architekt moderního Rumunska“ (Tejchman 2003: 82). Po státní návštěvě Korejské lidově demokratické republiky se Nicolae Ceaușescu rozhodl, že by chtěl v zemi vybudovat něco podobného. Chtěl být také uctíván davy a získat tak pozici, kterou měl Mao a Kim Ir-sen. Změny začaly 6. července 1971, kdy pořádal mimořádné zasedání komunistické strany a předložil návrh 17 tezí vycházejících z čínské kulturní revoluce. Jak se později ukázalo, země se postupně vrátila do období tuhého stalinismu a výsledkem bylo totální ovládnutí celé společnosti. Výraznou změnou oproti sovětskému stalinismu byl silný nacionalistický motiv se silným důrazem na lidové prvky a rumunský národ. Největším symbolem nového období byl každoroční festival Cântarea României a nový pohled na nacionalismus a rumunskou historii⁹ (Tejchman 2003: 84).

Jak už bylo řečeno výše, prezident si velmi oblíbil oslavu své osoby na stadionech. Vytvořil v zemi nový druh propagandistického umění, který kombinoval masové akce celé populace s politickým uměním. Cílem masových akcí bylo v samotných účastnících vzbudit další podporu komunistické straně a osobě prezidenta za použití nejrůznějších technik jako byly slogany, propagandistické texty a mnoho dalších. Nácvičkům na tyto akce ustupovalo všechno. Lidé byli odváděni z továren, ze škol a z polí, jen aby mohli nacvičovat. Všechno muselo být při prezentaci vůdci naprosto dokonalé. Oslavy se konaly během celého roku na oslavu narozenin prezidenta a jeho ženy, na oslavu svátku práce, svátku mládeže, výročí nezávislosti Rumunska a dalších výročí po celý rok. Nebyl měsíc, kdy by se nekonala nějaká slavnost. Ceaușescu byl také uchvácen historií Rumunska, proto ty největší oslavy směřovaly k vyzdvihování největších osob rumunské historie, jako byl král Štefan III. Veliký nebo Michal Chrabrý. Podle slov přímých účastníků historických her bylo hlavním cílem vyslat zprávu Sovětskému svazu, že Rumunsko je plně nezávislé a bez vlivu

---

⁹ Viz příloha č. 3.

SSSR na jejich politiku. Prezident se stavěl do role sjednotitele Rumunska a také jeho zachránce před vnějšími silami, které ho chtěly rozvrátit a připravit o území (Lewis 2002).

Ceașescu byl nazýván „nejoriginálnějším a nejoblíbenějším vůdcem v celé historii rumunského lidu“, státní rádio prohlašovalo: „My, lidé naší doby, jsme hrdí, že jsme současníci nejvíce pozoruhodné státníka našich novodobých dějin,“ (Fica 2011: 115). Uctívání prezidenta se dostalo do takové podoby, že ho můžeme přirovnat až ke zbožšťování jeho osoby. Ve státní ideologii se tak objevily silné náboženské prvky, jako by se jednalo o někoho svatého a ne pouze o politika. Projevovalo se to tak, že byl prezentován jako ztělesnění historických vojevůdců nebo jako jejich nová reinkarnace, jako dokonalá a osvětlená osoba. Všude, kde byla nějaká zmínka o jeho osobě, muselo být jméno vždy psáno velkými písmeny. Oblíbeným tématem v propagandistických materiálech se stalo oslavování jeho „věčného mládí“, kdy mu bylo připisováno, že nemůže nikdy zestárnout. Což dokládaly všechny obrazy, kde byl vždy „mladý a dokonalý“. Pravidelně byl také zasazován do tradičních lidových příběhů. Už od útlého věku se děti v celé zemi setkávaly s příběhy o dokonalosti svého prezidenta (Fica 2011: 115–116).

4.5. Elena Ceaușescu

Po svém zvolení prezidentem začal Ceaușescu dosazovat na vysoké posty v zemi svoji rodinu a blízké. Jeho žena Elena Ceaușescu, která nedokončila ani základní vzdělání a byla podle Vasila Crișana známá svou negramotností, získala celou řadu akademických titulů a začala publikovat odborné práce, které však ona sama nepsala. Postupně se dostala na druhou pozici po svém manželovi ve vedení Rumunska (Crișan 2012: 22). Po jmenování Ceaușesca prezidentem se stala členkou Ústředního výboru Rumunské komunistické strany, Ústřední komise pro sociálně-ekonomické plánování a postupně byla dosazena na pozici první náměstkyně předsedy vlády. Stala se také předsedkyní Rady pro vědu a poučení. Na všech státních cestách doprovázela svého manžela a byla vítána jako respektovaná akademička a byla jí udělena celá řada čestných akademických

titulů. V roce 1975 získala doktoráty z univerzity v Manile a Teheránu. V celém Rumunsku byla prezentována jako matka národa, vědkyně a politička věrná ideálům strany i země (Les 2005).

Podobně jako jejího muže ji nejvíce inspirovala návštěva Čínské lidové republiky. Velmi ji zaujala Maovo manželka Jiang Qing, která byla aktivní v politice, vědě i umění. Zároveň po roce 1971 začala Ceaușesca doprovázet na všech cestách po Rumunsku i v zahraničí a začal být kolem její osoby budován vlastní kult osobnosti, aby doplňoval kult jejího muže s cílem více se zaměřit na rumunské ženy. Postupně byla prezentována oficiální propagandou jako člověk z lidu, který se vypracoval v chemickém průmyslu. Nevzdělaná Elena Ceaușescu se tak postupně stala vědkyní a po několika let byla také vedoucí ICECHIM, což byla rumunská státní laboratoř pro chemický výzkum. Jak se později ukázalo, tak všechny její vědecké práce za ni publikoval rumunský chemik Mircea Corciovei (Sebastyen 2011: 174).

Rumunský tisk ji postupně začal uctívat podobně jako jejího muže. Dostávalo se jí zásluh za přispění k rumunské vědě, světovému míru a mezinárodní spolupráci. Byla označována za bojovníka za budoucnost Rumunska a byla dávana za příklad velké oddanosti zemi, revoluci a svému manželovi. O jejích zásluhách byly psány básně a postupně byla zvětčována vedle svého manžela (Les 2005). Stala se tak nedílnou součástí budování kultu osobnosti Nicolae Ceaușesca a byla také tak náležitě oslavována. Jak už bylo zmíněno výše, nejčastěji jako „Matka vlasti“ nebo „vůdčí duch vědy a kultury“. Dále také jako „pochodeň strany“, „dokonalé ztělesnění tradičních hodnot rumunského lidu“, „žena – hrdina“, „hrdinka vlasti“ nebo „naše trikolora“ (Maier 1986).

4.6. Protochronism a rumunský nacionalismus

Protochronism je anglický výraz pro řecké slovo přejaté do rumunštiny jako *protocronism*, které znamená v doslovném překladu z řečtiny „první čas“ nebo také „první v historii či čase“. Tento termín byl poprvé použit rumunskými autory už v druhé polovině 19. století, kdy vrcholilo rumunské národní obrození.

Výrazněji se však do historie tato idea zapsala až za vlády Nicolae Ceaușescu v 70. letech. Ceaușescu v rámci své kulturní revoluce chtěl zdůraznit jedinečnost a bohatou historii rumunského lidu, protože v rámci budovaného nacionalismu se silně vracel do idealizované historie země. Vždy rád zdůrazňoval, že Rumuni pochází z antických Dáků, kteří po pádu Říma dorazili do Rumunska, kde se postupně spojili s místním obyvatelstvem a vytvořili rumunský národ. Přispěly k tomu také rozsáhlé archeologické výzkumy nedaleko Ceaușescova rodiště, kde podle rumunských archeologů byly nalezeny nejstarší pozůstatky lidské přítomnosti v Evropě. Ty měly dokládat velikost a slávu rumunského lidu. Postupně se také začal přirovnávat k největším vládcům a vojenským velitelům rumunských dějin a zároveň tyto osobnosti oslavoval a neustále připomínal pořádáním různých historických představení a her po celém Rumunsku. Neustále lidu připomínal, odkud pochází a na co má být hrdý (Preda 2010: 75–76).

Před nástupem Ceaușesca do úřadu byl nacionalismus v Rumunsku potírán. Už v roce 1945 byl přijat dekret č. 86 o statutu národnostních menšin. Ten upravoval, že jsou si všichni rumunští obyvatelé rovni bez ohledu na rasu, vyznání, jazyk nebo národnost. Dokonce bylo zakázáno zjišťování etnického původu rumunských občanů. Ihned po válce také vznikaly školy pro menšiny, například české školy banátských Čechů v Gerníku, Svaté Heleně, Šumici nebo Eibenthale (Gecse 2013: 276). Za vlády prezidenta Ceaușesca byl však nacionalismus postupně plně organizován a podporován státem. Potlačování menšin bylo pro režim charakteristické už od poloviny 60. let. Vyzdvihováni byli pouze etničtí Rumuni, kteří byli na všech politických i profesních pozicích v Rumunsku upřednostňováni. Asimilace maďarské a německé menšiny dospěla v 80. letech až k otevřené tyranii. Cílem bylo zničit národní a náboženské menšiny včetně jejich kulturního dědictví (Badila 1998: 18–20). Státní ideologie se vštěpovala dětem už od předškolního věku, kdy musely být povinně zapsány do organizace "Sokoli vlasti". Režim se tak snažil vychovávat novou generaci poslušných obyvatel (Gecse 2013: 276).

Sám Ceaușescu se začal přirovnávat k největším historickým osobnostem a jejich připomínání prostřednictvím vlastní osoby bylo pro jeho režim nejvíce

charakteristické. Například oslavy jeho šedesátých narozenin trvaly více než měsíc a zahrnovaly všechny typy projevů úcty a obdivu. Básníci psali oslavné básně, které oslavovaly velkého vůdce, skladatelé museli skládat hudbu, která dokládala největší úspěchy „velkého Ceaușesca“. Po celé zemi vznikaly bysty z mramoru, obrazy, keramické předměty¹⁰ a mnoho dalšího s tváří prezidenta. Ceaușescova rodná vesnice Scorniceșty se během oslav jeho narozenin stávala poutním místem, protože se tam sjížděly desetitisíce lidí a oslavovaly tam každé výročí svého prezidenta a vůdce (Preda 2010: 76). Kult osobnosti se podle Miroslava Tejchmana projevil právě na oslavách šedesátých narozenin. Ceaușescovi se povedlo propojit budování rumunského nacionalismu s vlastní osobou. Prezident obdržel všechny tituly a řády republiky, jednotlivá ministerstva se předháněla ve velikosti dáreků s národní tematikou a tajná služba musela zajistit dárky ze zahraničí. Oslavy výročí naplánovala osobně manželka prezidenta Elena. Ceaușescu také získal nové přívlastky v novinách a od svazů spisovatelů. Byl často označován za „prvního pracujícího své země, nejpracovitějšího z dělníků, nejrolničtějšího z rolníků, který je prvním za psacím stolem své vlasti“ (Tejchman 2003: 99). Další výrazné oslavy a prohlubování kultu probíhalo při oslavách vyhlášení rumunské nezávislosti v roce 1877, při výročích založení strany nebo oslavách členů Ceaușescovi rodiny. Jak uvádí historička Olga Lazin, Ceaușescu se ve svých projevech stavěl do role největšího Rumuna. Všechny vědecké a akademické práce se musely týkat Rumunska. Musely zpracovávat témata, která nějak souvisela s historií rumunského lidu. Všechno, co se v Rumunsku v té době vytvářelo, bylo podle jeho slov nejlepší na světě. Upřednostňování všeho místního vyvrcholilo roce 1975, kdy byl v zemi zaveden plošný zákaz zahraničních novin a časopisů. Také bylo zakázáno bavit se s cizinci. Jedinou výjimku měli někteří studenti a profesori, kteří se ale s cizinci museli bavit pouze v rumunštině (Lazin 1998).

---

¹⁰ Viz příloha č. 4.

4.7. Securitate

Securitate byla rumunská tajná policie, která nahradila Siguranța. Oficiální název této organizace byl Departamentul Securității Statului a byla založena 30. srpna 1948. Securitate byla administrativně rozdělena do deseti oddělení, tzv. ředitelství, které pokrývaly zemi jako celek. Tato ředitelství se dále dělila na pobočky v jednotlivých krajích a městech, kde vznikaly oblastní kanceláře. Securitate byla založena za pomoci sovětské kontrarozvědky NKVD. Prvním ředitelem byl Gheorghe Pintilie, který byl zároveň i generálem v NKVD. Po členech této organizace byla vyžadována naprostá loajalita straně a Rumunsku. Další informace o vzniku a fungování organizace v 50. a 60. letech jsou obtížně dohledatelné, protože je odstranili sovětsí poradci působící v Securitate do roku 1964, kdy odešli ze země. Známé jsou pouze údaje o počtu úředníků v jednotlivých ředitelstvích a to, že v jednotlivých ředitelstvích byli umístěni sovětsí poradci, kteří dohlíželi na rekrutování nových agentů (Deletant 1995: 17–20).

Důležitá je pro tuto práci především činnost Securitate v období 1968 až 1989. Ceaușescu plně ovládl tajnou policii 3. dubna 1968, kdy vydal dva dekrety týkající se Ministerstva vnitra a Rady státní bezpečnosti, a postupně odstranil velmi vlivného Alexandra Drăghiciho, který byl vyloučen ze strany. Zároveň se tím Securitate stala plně nezávislá na Ministerstvu vnitra a dostala se plně pod kontrolu Ceaușesca a politbyra komunistické strany (Deletant 1995: 74–76).

Do všech bezpečnostních struktur v zemi byli ve velkém najímání mladí lidé, kteří věrně sloužili straně, a Ceaușescu si je mohl formovat podle svého uvážení. Vybuďoval si tak kolem sebe okruh velmi loajálních lidí, kteří upevňovali jeho mocenské postavení a pomáhali mu budovat jeho vlastní kult vůdce. Tajná policie, armáda i milice byly vytvořeny podle sovětského vzoru a byly na ně úzce navázány vzdělávací instituce, které připravovaly zaměstnance věrné režimu i straně. Po nástupu Ceaușesca v 70. letech začalo velmi intenzivní prověřování všech informátorů Securitate. Těmito kroky se prezident snažil posílit kontrolu nad tajnými službami a odstranit neloajální nebo jinak

problematické spolupracovníky tajné policie. Zároveň byli vyzváni všichni zaměstnanci bezpečnostních složek, aby sledovali ostatní zaměstnance a okamžitě informovali o případných proviněních vůči prezidentovi nebo straně. Securitate také během let 1948–1989 využívala velké množství informátorů. Celkový počet odhaduje Gabriel Catalan na 400 000 osob ze všech vrstev rumunské společnosti. Zároveň se spustilo rozsáhlé odposlouchávání, které bylo všudypřítomné, a k tomu se přidala také kontrola pošty a vznik mobilních vyšetřovacích jednotek pro odposlouchání (Catalan-Stănescu 2004).

Rumunský historik Gabriel Catalan ve svém článku o historii Securitate popisuje, jak po celé působení této organizace probíhalo sledování, vyšetřování a zatýkání nepohodlných osob a nepřátel režimu. Každé vyšetřování se skládalo ze tří samostatných fází. První fáze se zaměřila na sledování a vyhledávání informací. O sledování se starala Operativní dozorčí služba SSO. Podezřelé sledovala tajná policie 10 až 15 dní a po tomto sledování se rozhodlo, zda budou sledovaní zatčeni. Postupně si v Securitate vytvořili sérii postupů, aby mohli snadněji a systematicky odhalovat takzvané nepřátele režimu. Druhou fází bylo ověřování informací. Druhá fáze probíhala šest měsíců a ověřovala podezřelé informace získané z první fáze. Pokud se informace nepotvrdily, tak byl podezřelý i nadále sledován. Pokud se informace během vyšetřování potvrdily, tak začala třetí fáze. Třetí fází bylo vysledování získaných informací. Cílem třetí fáze byla likvidace veškeré v té době trestné činnosti v zemi a všech, kteří měli nepřátelské a protirežimní tendence. V roce 1967 sledovala Securitate 424 464 osob. Po sovětské invazi do Československa v roce 1968 toto číslo výrazně kleslo na 49 319. Postupně však začalo zase narůstat spolu se vzrůstající mocí pozdějšího prezidenta. V roce 1978 Securitate sledovala 71 671 osob, ale pravděpodobně bylo toto číslo mnohem vyšší. Pro další roky historici nezískali žádné oficiální číslo o počtech sledovaných nebo vyšetřovaných osob, ale předpokládá se, že se počet sledovaných výrazně zvyšoval na původní hodnoty před rokem 1967 až do pádu režimu v roce 1989 (Catalan – Stănescu 2004).

Základním cílem Securitate bylo vzbuzování strachu a odstranění veškerého odporu vůči komunistické straně a hlavně osobě prezidenta. Během let

1968 až 1989 probíhalo zatýkání na ulici, domovní prohlídky, držení ve vazbě bez soudního příkazu po dobu měsíců a mučení zadržených po celou dobu vazby. Ceaușescova vláda úplně odstranila jakoukoliv organizovanou politickou opozici. Z toho důvodu se činnost organizace na konci 70. a během 80. let zaměřila na potlačování nově vznikajících lokálních opozičních skupin. Prvním výrazným projevem nesouhlasu s režimem byl apel devíti rumunských občanů zveřejněný 14. února 1977 v americkém deníku *The New York Times*, kdy vyzvali k dodržování lidských práv v Rumunsku. Později byli všichni zatčeni a vyhoštěni ze země (Tejchman 2003: 96).

Podle Catalana se však brutalita Securitate projevila především v roce 1985, kdy dlouhé mučení nepřežil disident Gheorghe Ursu (Catalan – Stănescu 2004). Rumunský inženýr, básník a disident byl zabit 17. listopadu 1985 a stal se symbolem boje proti komunistickému režimu. Režim ho začal perzekvovat po jeho protestech v roce 1977, protože jako jediný kritizoval Ceaușescova nedostatečná opatření po ničivém zemětřesení a také psaní antikomunistických a protirežimních textů. Po sérii domovních prohlídek byl zatčen 21. září 1985 za ukrývání cizí měny. Při domovní prohlídce bylo nalezeno 16 dolarů. Mučení podlehl ve věznici v Bukurešti 17. listopadu (Fundatia "Gheorghe Ursu" 2003).

Jak uvádí Victor Sebestyen, tajná policie po celou dobu vlády prezidenta Ceaușesca budovala psychologický teror. Byla zde snaha o to, aby Securitate byla všudypřítomná. Všichni v Rumunsku si mysleli, že je sleduje. Tak moc byla ovlivněna psychika lidí. Pokus o promluvení s cizincem byl považován za nelegální. Počet politických vězňů nebyl znám a ven se dostávalo jen velmi málo informací o politických procesech kromě několika málo případů, které byly popsány výše. Securitate byla používána i při tažení proti náboženství. V zemi nebyl možný ani vznik samizdatové literatury, protože tajná policie po roce 1983 evidovala všechny psací stroje včetně typu jejich písma, aby případné disidenty mohla dohledat a perzekvovat (Sebestyen 2011: 168–170).

Speciální oddělení Securitate také dohlíželo na to, aby vylepšovalo všechny projevy prezidenta na veřejnosti. Důležité bylo, aby se do zpravodajství nedostal žádný záběr, na kterém Ceaușescu koktá, zadržává nebo dělá příliš velké pauzy

při projevu. Prezident musel být za všech okolností dokonalý, aby to nenarušilo jeho budovaný kult vůdce. Projevy byly pečlivě připravovány do posledního detailu. Podobné příkazy existovaly i pro zobrazování Eleny Ceaușescu jako dokonalé rumunské ženy, matky a vědkyně (Sebastyen 2011: 172–173).

4.8. 80. léta, vyvrcholení kultu a začátek krize

Podle Miroslava Tejchmana byla Rumunská socialistická republika na počátku 80. let stabilizovaná. Ekonomika byla na poměry socialistických států velmi výkonná a životní úroveň se v zemi stále zvyšovala. Zároveň se však utužovala diktatura režimu prezidenta Ceaușesca a jeho rodiny. Prezident využíval Securitate pro absolutní kontrolu společnosti, aby mohl potlačovat všechny náznaky vzdoru nebo nesouhlasu s režimem. Pozice prezidenta byla na začátku této dekády stále neotřesitelná. Dobovým tiskem byl označován „Nejmilovanější z nejmilovanějších, Přetvořitel historie, Vůdce, Tvůrce myšlení, Ten, kdo dává sílu, kdo dal smysl našemu myšlení a kdo nám ukázal cestu“ (Tejchman 2003: 109).

Ceaușescův kult osobnosti byl v této době na svém absolutním vrcholu, důkazem toho byly 65. narozeniny, kdy byl natočen hraný film *Hold a Hrdina* všech hrdinů, který běžel po celé zemi a oslavoval osobu prezidenta. Miroslav Tejchman dále cituje přední umělce režimu, například básník Ion Brat popisoval prezidenta takto: „Je první mezi všemi Rumuny.“ Spisovatel Ilie Purcățiu popisoval prezidenta slovy: „Svým géniem ilustruje nejušlechtilejší rysy národa – věčnou lásku k vlasti, vůli k práci, ušlechtilou sebeobětavost, jasnozřivost a rozhled,“ (Tejchman 2003: 109). Kult se dále vyvíjel a narostl do nepředstavitelné podoby. V roce 1985 při oslavách 20. výročí zvolení generálním tajemníkem Rumunské komunistické strany byla celá země doslova zahlcena výtvarným uměním zobrazujících dokonalého vůdce. Byly pěny ódy, hymny a kapely skládaly písně na oslavu svého „milovaného“ prezidenta. Ceaușescu už není v této době „dělníkem z lidu“, ale sám o sobě uvažoval jako o někom nadřazeném a dokonalém. Podle Cristiany Ficy je plný pýchy a na svůj lid začal koukat s opovržením. Už nehledí na podporu lidí, protože ví, že získal absolutní

poslušnost nad všemi v zemi. Dalo by se říci, že se chová jako absolutistický panovník a už se nestylizuje do podoby pokorného vůdce a zachránce rumunského lidu jako v 60. a 70. letech. Prezident je oslavován jako „velký vůdce“ a „nejmilovanější syn vlasti“, jako někdo nadlidský, až téměř božský. Jeho rodiště je v této době poutním místem. To byl také jeden z důvodů nadcházející krize. Ceaușescu se odcizil lidem, kteří ho do té doby opravdu obdivovali (Fica 2011: 116–119).

Ekonom Nicolas Holman ve své případové studii *The Economic Legacy of Ceaușesca* upozorňuje na to, že během 80. let se naplno projevíly velmi necitlivé zásahy prezidenta do ekonomiky země. Podle Ceaușescova nařízení muselo být Rumunsko ve všem samostatné a nezávislé. Zároveň přijalo politiku na razantní omezení domácí spotřeby pro splacení zahraničních dluhů. To vyústilo v dramatické snížení životní úrovně a bylo jedním z předpokladů revoluce v roce 1989. K tak dramatickému snížení životní úrovně vedlo především zpomalení hospodářského růstu z 10 % v roce 1970 na pouhá 3 % v roce 1980, k tomu se přidal nedostatek potravin i dalších komodit. Koncem roku 1980 také nastala první energetická krize. Energetickou krizi způsobilo zaměření rumunské ekonomiky pouze na těžký průmysl, který nebyl schopný zásobovat dostatkem elektrické energie. To vedlo k tomu, že se Rumunsko stalo jedním z největších importérů elektřiny v době, kdy její cena byla na světových trzích na vrcholu. Nedostatek elektřiny pro podniky se řešil jejím omezením pro obyvatele, to mělo za následek další výrazné snížení životní úrovně v zemi (Holman 2005).

Rumunsko postupně výrazně snižovalo výrobu v těžkém i lehkém průmyslu a po neodborných zásazích do zemědělství se začaly objevovat problémy i v této oblasti. Ceaușescu na tuto situaci nijak nereagoval a začal uskutečňovat megalomanské projekty, které přivedly celou zemi k bankrotu a kompletnímu rozpadu. V roce 1984 nechal vybudovat kanál Dunaj – Černé moře a Palác lidu v centru Bukurešti. To vše mělo symbolizovat sílu a dokonalost socialistického zřízení vedeného „milovaným“ prezidentem. Tyto projekty byly budovány v době, kdy v Rumunsku začal hladomor a celá země se v noci ztrácela do tmy kvůli nedostatku elektrické energie. Ekonomika země přestala zajišťovat

základní potřeby pro své obyvatele. V roce 1981 byl zaveden přidělový systém a obyvatelstvo se stalo závislé na produkci potravin od soukromých zemědělců. Podle Holmana pocházela od malých zemědělců v roce 1985 až polovina všech potravin. To přesto, že drželi pouze 13 % orné půdy. Ceaușescu na tuto skutečnost reagoval novou „agrární revolucí“, která však situaci ještě zhoršila (Holman 2005).

V roce 1986 už v zemi pět let běžel přidělový systém potravin a byla zřízena i Komise pro racionální výživu, aby určila jaké množství potravin je pro občany optimální. Dodávky však nedokázaly pokrýt ani stanovené množství. To přesto, že Rumunsko bylo vždy zemědělskou zemí, která by za normálních okolností neměla problém uživit své obyvatele. Přesto v roce 1986 už se na trhu nedostávalo chleba, mléka, vajec ani masa. Ceaușescu nehleděl na potřeby svých občanů, ale za všech okolností chtěl splatit zahraniční dluhy, aby se Rumunsko konečně stalo úplně nezávislým. To však způsobilo, že se tři čtvrtiny produkce potravin prodávaly do zahraničí, elektrická energie byla dodávána do Itálie a docházelo k takovým absurditám, že bylo povoleno svítit pouze jednou žárovkou o výkonu 40 W, pokud zrovna nějaká elektřina byla k dispozici. Topení i v zimě běželo jen dvě hodiny. Pro maximalizaci produkce byli lidé nuceni pracovat i v neděli a o svátcích. Byl také zaveden velkochov koní, které měli nahradit automobily s cílem minimalizovat spotřebu dováženého benzínu. Jak uvádí Victor Sebestyen Rumunsko se na konci 80. let dostalo do stavu srovnatelného se Sovětským svazem za vlády Stalina ve 30. a 40. letech (Sebestyen 2011: 166–167).

Nejdůležitějším dnem v roce byl 26. leden, kdy celá země slavila narozeniny prezidenta. Narozeniny Nicolae Ceaușesca byly největší každoroční událostí, která v sobě zahrnovala obrovské průvody, oslavu života a nesčetných úspěchů diktátora. Zlomové byly narozeniny v roce 1986, protože si stále více rumunských občanů začalo uvědomovat, kam je vláda diktátora za 20 let přivedla. V roce 1986 oslavil šedesáté osmé narozeniny, i když ho propaganda na všech podobiznách zobrazovala jako zdatného čtyřicátníka. Noviny se plnily oslavnými titulky například Adrian Pâunescu napsal: „To, jak jej zobrazujeme,

nejsou žádné lichotky. Milujeme jej pro jeho boj a jeho lidství. Milujeme jej, protože jeho země je pod sluncem svobodná. Naše duše přímo cítí nutkání zahrnout jej chvalozpěvy,“ (Sebestyen 2011: 165).

V této době už prezident kompletně podřídil všechno v zemi budování svého kultu a pomníků své vlády, což mělo v druhé polovině 80. let za důsledek úplný kolaps rumunské ekonomiky a výrazný propad preferencí a obliby prezidenta u vlastního obyvatelstva. Prezident chtěl vytvořit věčný odkaz své vlády a nehleděl při tom na nic jiného. Nespokojenost, která se v lidech za víc jak 20 let vlády prezidenta Nicolae Ceaușesca nashromáždila, vyvrcholila událostmi v prosinci roku 1989.

4.9. Palác lidu

Palác lidu zvaný také Ceaușeskův palác nebo také hanlivě Bláznův dům je druhá největší administrativní stavba na světě¹¹. Tato budova je největším symbolem a odkazem vlády prezidenta Ceaușesca. Budova byla slavnostně otevřena v roce 1984 a stala se sídlem nejen prezidenta, ale také Ústředního výboru komunistické strany a všech ministerstev. Budova je vysoká 85 metrů a byla vybudována na ploše 33 000 čtverečních metrů. Stavbě předcházela rozsáhlá demolice velké části historického centra Bukurešti. Na stavbě pracovalo po dobu 10 let 700 architektů a více než 20 000 dělníků. Budova je zevnitř zdobená zlatem a mramorem. Tento megalomanský pomník byl budován v době, kdy v Rumunsku chyběly základní potraviny i energie a životní úroveň se dostala na předválečné hodnoty. Z toho důvodu byla stavba také obyvateli Bukurešti přejmenována na Bláznův dům (Krčmář 2012).

Hlavním architektem stavby byla Anca Petrescu. Podle ní chtěl Ceaușescu vybudovat palác, který by odolal jakémukoliv zemětřesení, které bylo v Rumunsku za posledních 500 let. Na stavbě se musela z nedostatku dělníků podílet i armáda. Ceaușescu byl posedlý tím, aby i okolí stavby bylo monumentální, proto je bulvár před palácem o jeden metr širší než pařížský

---

¹¹ Viz příloha č. 5.

bulvár Champs-Élysées. Podle slov architektky byl prezident Ceaușescu na stavbu naprosto fixovaný a posedlý každým detailem. Stávalo se, že přikázal dělníkům přeměřit drobné květiny na sloupech, protože se mu zdálo, že nejsou stejně veliké. Ukázalo se, že obrovským problémem byl rozdíl i jediného centimetru. Všechno muselo být dokonalé. Architektka Valentina Lupan přirovnala prezidenta k Hitlerovi a Mussolinimu, protože podobně jako oni, tak i on chtěl vytvořit úplně nový svět a kompletně přebudovat hlavní město k obrazu svému. Z toho důvodu padla stavbě Paláce lidu jedna třetina města (Mutler 2012).

Ceaușescova posedlost vším rumunským se projevila i na stavbě. Všechny stavební materiály i výzdoba musely být výhradně rumunské. Stavba stála desítky miliard lei a přivedla Rumunsko k úplnému ekonomickému kolapsu. To byl také jeden z důvodů celonárodní nenávisti k osobě prezidenta, která vyústila v roce 1989. Dnes je budova pod názvem Palác Parlamentu¹² sídlem rumunského parlamentu a je zpřístupněna turistům (Camera Deputaților 2014).

4.10. Rok 1989 a pád režimu

Jak popisuje Victor Sebestyan, Ceaușescu v dubnu roku 1989 v televizi slavnostně oznámil, že Rumunsko splatilo všechny své zahraniční dluhy se sedmiměsíčním předstihem. Lidé očekávali, že se po splacení dluhů uvolní režim a mohlo by dojít ke zrušení přidělového systému, ale k ničemu takovému nedošlo. Všechna omezení přijatá v předešlých letech prošla ještě dalším zpřísněním. Vše bylo odůvodňováno tím, že to je z důvodu, aby Rumunsko bylo dále plně nezávislé. Rumunsko bylo v roce 1989 také ve stále větší izolaci, protože oteplení vztahů se Sovětským svazem a změny v Polsku se výrazně projeví na vztazích mezi západem a Rumunskem. Poprvé se také začaly objevovat větší protesty proti režimu. Například 2. března se upálil malíř Liviu Babeș v Brašově nebo roztržka mezi fanoušky dvou týmů z Bukurešti přerostla do protirežimní demonstrace. Ceaușescu se však neobával svých vlastních

---

¹² Palatul Parlamentului (Camera Deputaților 2014).

obyvatel, jako v 70. letech si myslel, že se o puč pokusí Sovětský svaz vedený poměrně mladým Michailem Gorbačovem. Ten diktátora vyzval, aby okamžitě upustil od stalinského režimu a přijal perestrojku (Sebastyan 2011: 264–268).

I přes rozsáhlou izolaci země se na konci roku 1989 i mezi obyvatele Rumunska dostaly zprávy o pádu berlínské zdi a revolucích v dalších zemích východního bloku. Ceaușescu si tuto situaci nepřipouštěl. Obzvláště proto, že v listopadu 1989 byl znovu zvolen vůdcem komunistické strany a ani ozbrojené složky stále nechtěly připustit změnu režimu. Přesto, jak popisuje Victor Sebastyan, proběhla revoluce během pěti dní. Na začátku revoluce stál pastor László Tökés z Temešváru, který byl surově zbit členy Securitate během procesu před soudem, který měl rozhodnout o jeho vystěhování z fary. Když mělo proběhnout vystěhování, začali se kolem fary scházet lidé. Jak se zprávy šířily, tak počet demonstrujících stále narůstal. Lidé provolávaly hesla „Pryč s Ceaușescem“, „Pryč s tyranii,“ (Sebastyan 2011: 365).

Zajímavé bylo, že Ceaușescu nevydal okamžitě rozkaz na rozeznání demonstrace. To do té doby bylo něco nemyslitelného, protože si myslel, že zasáhne Securitate bez jeho přímého rozkazu. Další den se však protesty přenesly do města, kde lidé vyrabovali budovu strany a ovládli centrum města. Ceaușescu byl odhodlaný situaci vyřešit silou, jak pronesl na zasedání bezpečnostních složek 17. prosince 1989: „Hovořil jsem se soudruhy v Temešváru a řekl jim, aby v centru města provedli demonstraci síly prostřednictvím tankových jednotek. [...] A ozbrojená musí být i milice. Takový je zákon. [...] Proč nezasáhli? Proč nestříleli? [...] Od tohoto okamžiku budu armádě velet já. Zaříd'te, ať je výnos večer v platnosti. Musí ty chuligány pozabíjet, ne je bít,“ (Sebastyan 2011: 367). Slova diktátora potvrzovala na zasedání i jeho žena: „Měl bys je postřílet tak, aby popadali, a zavřít je do sklepů Securitate. Žádný z nich by už neměl vidět denní světlo,“ (Sebastyan 2011: 367).

Ještě ten den vstoupila do Temešváru armáda a začala střílet ostrou municí do lidí. V Temešváru bylo zabito přes šedesát civilistů, ale velmi rychle začalo Rádio Svobodná Evropa šířit nepotvrzené zprávy o tisících mrtvých. To povzbudilo další obyvatele Rumunska k odporu proti prezidentovi. Ceaușescu

však stále věřil tomu, že je milován všemi obyvateli Rumunska, a dokázat to měl výstup na manifestaci 21. prosince 1989 (Sebastyen 2011: 368).

Právě projev 21. prosince se stal zlomovým okamžikem rumunské revoluce. Podobně jako v předešlých letech byla celá manifestace pečlivě připravena, aby ukázala sílu a popularitu vládnoucího režimu. Do hlavního města byly z celé země dopraveny členové stranických organizací, svazy pracujících i vojenské jednotky. Všichni byli pečlivě rozmístěni a bylo určeno, kdy kdo bude tleskat a co bude říkat. Celou manifestaci přenášela živě rumunská televize. Do celé země tak přenesla šok Nicolae Ceaușescu, když lidé začali pískat a skandovat hesla proti diktátorovi. Ceaușescu se s nimi začal hádat, zapojila se do toho i Elena Ceaușescu. Osobní ochranka musí prezidenta urychleně dostat z balkonu, kde pronáší projev, i z celé budovy, protože do ní začínají vnikat demonstranti. Televize v ten okamžik přerušuje vysílání nebo je kamera namířena na nebe, aby nebyl vidět vzrůstající počet protestujících (Roy Rosenzweig Center for History & New Media 2014).

Už necelé dva dny po tomto incidentu se Ceaușescu pokusil uprchnout z Rumunska, ale byl zajat policisty 25. prosince 1989 ve městě Targoviște. Moc v zemi převzala Fronta národní spásy vedená Ionem Iliescem. Ion Iliescu býval vysokým funkcionářem v rumunské komunistické straně, ale po neshodách s Ceaușescem byl odsunut do pozadí. Podle Stanislava Holubce byla Fronta národní spásy jen přebudovanou komunistickou stranou s výrazným vlivem vojenských představitelů, mezi které se dostalo jen velmi málo disidentů. Právě tato organizace připravila soudní tribunál, kde byl Nicolae Ceaușescu souzen. Přestože byl proces natáčen kamerou, tak nebyly ukázány tváře soudců. Odůvodňovalo se to ochranou jejich osob před persekcí Securitate. Ze stejného důvodu byl podle něj tento proces tak rychle připraven a rozsudek vykonán okamžitě (Holubec 2003). Ceaușescu tribunál neuznával a odmítal odpovídat na otázky soudu. Avšak po hodině procesu je tribunálem odsouzen k trestu smrti za „genocidu, podkopávání státní moci a rozvracení národního hospodářství,“ (Strašíková 2009).

Podle oficiálních údajů vojenské prokuratury bylo z přímého rozkazu Nicolae Ceaușesca při rumunské revoluci zabito 1104 lidí a dalších 3321 bylo zraněno při nepokojích v Temešváru i Bukurešti. Odvolání tribunál odmítl. Ihned po vyhlášení rozsudku byl diktátor odveden na dvůr, kde byl popraven spolu se svoji ženou (Strašíková 2009).

4.11. Ceaușescův odkaz

Podle Johna Horvatha je dnes Ceaușescu v Rumunsku zase tak populární jako dřív. Přitom od jeho popravu uplynulo už více než 20 let. Z průzkumu provedeného po exhumaci jeho těla a ověření, zda je tam opravdu pohřben, vyplývá, že by více než 41 % Rumunů dnes znovu hlasovalo pro Ceaușesca. Víc než polovina dotázaných také soudí, že to byl dobrý vůdce a že byla chyba zakázat komunistickou stranu. Tento obnovený zájem o osobu bývalého prezidenta započala jeho dcera Zoia, která chtěla u soudu získat povolení pro exhumaci a ověření, zda jsou v hrobě opravdu pohřbeni její rodiče. Už od popravu v roce 1989 se v zemi šířily konspirační teorie a některé z nich se dokonce týkaly toho, že by prezident dokonce přežil a uprchl ze země. V Rumunsku se dnes šíří nostalgie po starých pořádcích. Při každém výročí narozenin se hrob plní svíčkami a květinami od věrných následovníků. Postupně se tak v zemi vytrácí opovržení Ceaușescovým režimem a lidé zapomínají na krutost a všechny problémy, které jeho vláda přinesla. Postupně se mezi lidmi objevuje také vzrůstající nacionalismus a xenofobie (Horvath 2010).

K podobným výsledkům dospěli i Diana Toma a Markus Salzmann, kteří popisují, že jeden ze tří respondentů průzkumu veřejného mínění z roku 2009 se domnívá, že události roku 1989 byly chybou. Víc než 60 % Rumunů tvrdí, že jsou dnes politici více zkorumpovaní než za minulého režimu a zhruba 56 % lidí si myslí, že Ceaușescův režim byl k obyčejným lidem mnohem vstřícnější a cítili se v něm lépe než v dnešním Rumunsku (Toma-Salzmann 2009).

Za tuto popularitu může především doznívající ekonomická i politická krize, která zasáhla ve velkém celé Rumunsko. Nespokojenost se současnou situací vyústila až v pouliční nepokoje namířené proti vládě. Většinu těchto problémů

však nezpůsobila rumunská vláda, ale pouze ekonomika reagovala na celosvětovou krizi. Osekání státních výdajů, vysoká korupce a větší chudoba než u států západní a střední Evropy pak vede k nepokojům a volání po starých pořádcích. Někteří analytici přirovnávali nepokoje a náladu ve společnosti k událostem roku 1989. Přestože byl Ceaușesca popraven, tak mnoho bývalých komunistických předáků i členů tajné policie zůstalo v politice a přes ní se dostali ke zdrojům a moci. Zároveň v dnešním Rumunsku existuje velká propast mezi bohatými a chudými, která se neustále prohlubuje. V lidech tak vzrůstá pocit, že se od roku 1989 příliš mnoho nezměnilo. Dokonce ani více než dvacet let od revoluce nebyly plně otevřeny archivy tajné policie Securitate a bývalí agenti jsou dodnes aktivní v politice, médiích i podnikání. Lidé o nich i jejich privatizačních aktivitách po roce 1989 vědí, ale nemohou s tím nic dělat (Gera 2012).

Zároveň je však v Rumunsku stále dost lidí, kteří stojí za politiky, jako byl Ion Iliescu, bývalý prezident a jeden z vůdců revoluce v roce 1989. V rozhovoru pro slovenský deník SME uvedl, že poprava Nicolae Ceaușesca byla nutná, soud byl legitimní a musel proběhnout rychle kvůli strachu z reakce některých složek armády a Securitate. Podle jeho slov by lidé v té době nedokázali přijmout jiný rozsudek než trest smrti. Za největší úspěch považuje transformaci diktatury v demokratický stát s pluralitou politických stran, novou ústavou, tržní ekonomikou a svobodnými volbami. Přesto jsou mu vyčítány určité snahy získat všeobecnou podporu nekalými praktikami a využíváním státní televize. Také byl obviňován z toho, že nezabránil likvidaci archivů tajné služby Securitate a že archivy otevřel až jeho následovník. Přesto se jeho osobě nedá upřít, že zaostalý stát přivedl do NATO a také že byl na počátku rozhovorů, které vyústily v roce 2007 vstupem Rumunska do Evropské unie (Szalai 2009).

5. Závěr

V úvodu práce byl stanoven cíl v podobě analýzy kultu osobnosti prezidenta Nicolae Ceaușesca v Rumunsku v letech 1965–1989. Zároveň měla celá práce zpřehlednit vývoj politického režimu v Rumunské socialistické republice a ukázat, zdali můžeme vládu tohoto diktátora rozdělit na dvě rozdílné dekády. Z tohoto důvodu byla zvolena struktura práce, která ze všeho nejdříve sledovala meziválečný a poválečný vývoj v Rumunsku, protože právě v tomto období se utvářelo politické přesvědčení mladého Nicolae Ceaușesca pod vlivem pozdějšího vůdce Komunistické strany Rumunska Gheorghe Gheorghie-Deje.

Na základě zvoleného cíle práce byla vláda prezidenta Ceaușesca rozdělena do dvou hlavních období. Prvním z nich je doba po roce 1968 a první polovina 70. let, kdy Ceaușescu otevřeně kritizoval invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, začal budovat diplomatické vztahy se státy západní Evropy a především s USA. Toto období vrcholí dvěma státními návštěvami ve Washingtonu, kam byl pozván americkými prezidenty, a nárůstem popularity u svého vlastního obyvatelstva, jelikož ekonomika Rumunska byla na vrcholu a životní úroveň se neustále zvyšovala. Západní státy hledaly spojence ve východní Evropě, a proto se Rumunsko dostalo na vrchol mezinárodní politiky. Důkazem toho byla státní návštěva amerického prezidenta Nixona v Bukurešti, navázání diplomatických vztahů se západním Německem, přijetí dohody GATT, vstup do Mezinárodního měnového fondu a do Světové banky.

Zlom nastal v druhé polovině 70. let po odvrácení vojenského puče. V této době začíná utužování režimu, budování kultu osobnosti a fyzický teror vůči vlastnímu obyvatelstvu. Můžeme říci, že se Ceaușescu v průběhu 80. let postupně stával z milovaného prezidenta nenáviděným diktátorem, který prostřednictvím tajné policie Securitate naprosto ovládl celou společnost. Samostatná kapitola byla věnována jeho manželce Eleně, která si vybudovala vlastní kult osobnosti. Žena, která měla pouze několik tříd základní školy, byla zobrazována jako politička, vědkyně a „matka národa“. Jako někdo, ke komu by

měly vzhlížet všechny rumunské ženy, a tento její budovaný odkaz také následovat.

Zásadní pro tuto práci je však vybudování kultu osobnosti Nicolae Ceaușesca, které započalo po návštěvě Číny a KLR v druhé polovině 70. let. Ceaușescu zde našel inspiraci i návod, jak kontrolovat masy prostřednictvím totálního ovládnutí společnosti všudypřítomnou tajnou službou a celostátní ideologií. Tu postavil především na nacionalismu a pod názvem protochronism ji intenzivně propagoval od konce 70. let. Vždy se snažil vyzdvihovat jedinečnost historie rumunského národa, jejíž předci sahají až do antiky. Tato politika zasáhla především menšiny žijící v Rumunsku, jelikož vyzdvihováni byli pouze etničtí Rumuni. V zemi probíhala rozsáhlá romanizace s cílem zlikvidovat vše nerománské.

Zároveň se už v této době dala pozorovat změna v chování prezidenta. Postupně nabyl dojmu, že není pouze obyčejným politikem. Začal si myslet, že je vyvoleným a že pouze díky němu je Rumunsko nezávislé a svobodné. Tato změna se postupně přenesla do všech součástí života běžných Rumunů. Ceaușescu na ně zhlížel z billboardů, obrazů, točily se o něm propagandistické filmy, zněl z rádia a všechny noviny psaly jen o dosažených úspěších „největšího z Rumunů“. Postupně byla jeho tvář a tvář jeho ženy vidět naprosto všude. Propagandistickému umění se nedalo nijak vyhnout. Pokud se lidé snažili vyhnout televizi, rozhlasu a dalším médiím, museli se stejně povinně účastnit hromadných manifestací na stadionech. Na tyto velkolepé akce se nacvičovalo několik měsíců a účast byla vždy povinná. Ceaușescův kult se dostal až do takového stádia, že mu byly připisovány nadpřirozené schopnosti. Podle dobového tisku nemohl zestárnout, byl „dokonalý, bezchybný a moudrý“. Tuto dobu bychom mohli přirovnat k vládě některých absolutistických panovníků.

Největším důkazem změn se stalo vybudování monumentálního paláce, kterému podlehla třetina Bukurešti. Výstavba takto velké budovy jen zhoršila situaci běžných obyvatel Rumunska, protože zemi přivedla na pokraj státního bankrotu. V průběhu 80. let se prezident Ceaușescu i jeho žena Elena postupně dostávají v nemilost a větším nepokojům zabraňoval jen všudypřítomný strach ze

stále silné Securitate. Tato potlačovaná nechuť k životní situaci vyvrcholila v roce 1989, kdy do země začaly pronikat informace o revolucích ve východním bloku, a situace postupně eskalovala v celonárodní protesty, demonstrace a nepokoje. Ceaușescu zjistil, že je situace zoufalá a ani rozkaz střílet do lidí jeho pádu nezabránilo. Životní úroveň klesla na poválečné hodnoty, potraviny byly pouze na příděl, země měla nejvyšší dětskou úmrtnost v Evropě a neustálé výpadky elektrické energie, tepla a vody se staly každodenní součástí života všech obyvatel. Z toho důvodu proběhla revoluce v roce 1989 v tak krátké době. Ceaușescu byl tak jako jediný komunistický státník ve východní Evropě odsouzen za genocidu vůči svému vlastnímu obyvatelstvu a za rozvracení národního hospodářství. Okamžitě po vydání rozsudku byl spolu se svojí ženou Elenou popraven.

Za dobu své vlády vytvořil v Evropě Nicolae Ceaușescu unikátní totalitní režim, který byl v mnoha ohledech srovnatelný pouze s vládou klanu Kimů v Korejské lidově demokratické republice, Stalinovou vládou v Sovětském svazu, Hodžovo diktaturou v Albánii nebo vládou Mao Ce-tunga v Číně. Tato práce měla ukázat, jaká byla vláda tohoto politika a jeho ženy, co dokázal udělat s celou zemí a jaké praktiky k tomu využíval. Ceaușescův odkaz je však v Rumunsku dodnes stále živý. V současné době se v zemi rozrůstá nostalgie po starých pořádcích. Lidé vzpomínají na socialistické jistoty, mezinárodně významné Rumunsko a zapomíná se na to, jaká byla opravdová situace v zemi. Populace je teď poměrně roztržštěná, a to přesto, že Rumunsko za posledních 20 let od pádu totalitního režimu vstoupilo do NATO i do Evropské unie.

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

Antidze, M. (2013). Factbox: Azerbaijan's President Ilham Aliyev. *Reuters*. 4. 10. 2013 (<http://www.reuters.com/article/2013/10/04/us-azerbaijan-election-president-idUSBRE9930M720131004>, 19. 3. 2014).

Arendtová, H. (2013). *Původ totalitarismu I–III* (Praha: OIKOYMENH).

Badila, A. E. (1998). Nationalism in Romania. *North Atlantic Fellowship Programme* 6/1998 (<http://www.nato.int/acad/fellow/96-98/badila.pdf>, 24. 3. 2014).

Bláha, J. (1969). *O vzniku a podstatě kultu osobnosti* (Liberec: OV Čes. socialist. akademie).

Bozgan, M. (2010). Cultul personalității III. *Comunismul în România*. 10. 8. 2010 (<http://www.comunismulinromania.ro/Arhiva-foto/Cultul-personalitatii/Cultul-personalitatii-III.html>, 5. 4. 2014).

Catalan, G. – Stănescu, M. (2004). Scurtă istorie a Securității. *gcatalan.com* (<http://gcatalan.blogspot.com/2006/09/scurta-istorie-securitatii.html>, 13. 3. 2014).

Ceaușescu, N. (1968). Ceaușescu's speech of 21 August 1968 (<http://www.youtube.com/watch?v=b2TQ3jYJzlk>, 18. 3. 2014).

Crișan, V. (2012). *S Ceaușescem na lovu* (Plzeň: Kassimex).

Curtis, G. E. (1992). Romania: A Country Study. *Federal Research Division of the Library of Congress* (http://www.shsu.edu/~his_ncp/RomaPM.html, 1. 3. 2014).

Deletant, D. (1995). *Ceausescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965-1989* (Armonk NY: M.E. Sharpe).

Fica, C. (2011). The Evolution of the Personality Cult in Romania: A visual case study. *EKPHRASIS* 2/2011, s. 109–120.

Fidelius, P. (1998). *Řeč komunistické moci* (Praha: Triáda).

Firn, M. (2012). Kim Jong-il personality cult costs North Korea £62m. *The Telegraph*. 5. 12. 2012 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/north-korea/9723048/Kim-Jong-il-personality-cult-costs-North-Korea-62m.html>, 1. 2. 2014).

Friedrich, C. J. – Brzeziński, Z. K. (1962). *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* (New York: F.A.Praeger Publisher).

Gecse, D. (2013). *Historie českých komunit v Rumunsku* (Praha: Herrmann & synové).

Gentile, E. (2008). *Politická náboženství: mezi demokracií a totalitarismem* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Gera, V. (2012). Romanian Riots Reveal A Growing Gloom In Eastern Europe. *Business Insider*. 19. 1. 2012 (<http://www.businessinsider.com/romania-riots-bucharest-eastern-europe-2012-1>, 7. 4. 2014)

Hausleitner, M. (1996). Politischer Widerstand in Rumänien. *HORCH UND GUCK* 2/1996, s. 53–57.

Hloušek, V. (2002). Stranické systémy pobaltských států v první fázi demokratické politiky. *Středoevropské politické studie* 1/IV/2002 (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=54>, 4. 3. 2014).

Holman, S. (2005). The Economic Legacy of Ceausescu. *Ceausescu.org* (http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/economic_legacy.htm, 13. 3. 2014).

Holubec, S. (2003). Svržení diktátora. *SDS.cz* (http://www.sds.cz/docs/prectete/epub/sho_sd.htm, 19. 3. 2014).

Horák, S. (2008). Vztahy Ruska a Střední Asie jako determinant „plynové bezpečnosti“ Evropy. *Mezinárodní vztahy* 2/2008, s. 39–60.

Horvath, J. (2010). Ceausescu - Back from the Dead. *Heise-Newsticker*. 8. 8. 2010 (<http://www.heise.de/tp/artikel/33/33094/1.html>, 30. 3. 2014).

Hughes, V. (2013). Romania's Science Problem: A Tale of Two Florins (Part 1). *National Geographic*. 20. 2. 2013 (<http://phenomena.nationalgeographic.com/2013/02/20/romania-s-science-problem-a-tale-of-two-florins-part-1/>, 5. 4. 2014).

Chruščov, N. S. (1956). Tajný projev N. S. Chruščova na XX. sjezdu sovětské komunistické strany o kultu osobnosti J. V. Stalina. *Středisko mezinárodních studií Fakulty Mezinárodních vztahů* (<http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp21.pdf>, 12. 2. 2014).

Jowett, G. S. – O'Donnell, V. (2006). *Propaganda & Persuasion* (Thousand Oaks: SAGE Publications).

Kershaw, I. (1985). The Hitler Myth. *History Today* 11/1985 (<http://www.historytoday.com/ian-kershaw/hitler-myth>, 22. 2. 2014).

Koblicica, M. (2013). Carol al II-lea al României. *Scribd* (<http://ro.scribd.com/doc/128340729/Carol-al-II-lea-al-Romaniei>, 13. 3. 2014).

Krčmář, L. (2012). Bukurešť aneb Zažit pocit diktátora na balkóně Paláce lidu. *National Geographic*. 9. 4. 2012 (<http://www.national-geographic.cz/detail/buku-rest-aneb-zazit-pocit-diktatora-na-balkone-palace-lidu-16429/>, 16. 3. 2014).

Lazin, O. M. (1998). Romanian Nationalism Since 1965. *Politechnika Gdańska* (<http://www.pg.gda.pl/~skozak/osoby/olga/roman.htm>, 24. 3. 2014).

Lerch, H. (2013). *Stalin: Childhood and Youth* (http://www.hubertlerch.com/modules/Stalin_Childhood_and_Youth.html, 18. 2. 2014).

Les, C. (2005). The Emergence of Elena Ceausescu's Cult. *Ceausescu.org* (http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/the_emergence_of_elena_cea.htm, 14. 3. 2014).

Lewis, B. (2002). *The King of Communism: The Pomp & Pageantry of Nicolae Ceausescu* [film].

Linz, J. J. (2000). *Totalitarian and Authoritarian Regimes. With a Major New Introduction* (London: Lynne Rienner Publishers).

Maier, A. (1986). Enhanced Personality Cult for Elena Ceausescu for Radio Free Europe/Radio Liberty Research Institute. *Open Society Archives at Central European University*. 8. 1. 1986 (<http://www.osaarchivum.org/greenfield/repository/osa:4a09f5d3-19f0-407b-8ffc-8f1bc3244de1>, 18. 3. 2014).

Maier, H. (1999). *Politická náboženství. Totalitní režimy a křesťanství* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Marx, K. (1877). Marx To Wilhelm Blos In Hamburg. *Marx-Engels Correspondence archive*. 10. 11. 1877 (https://www.marxists.org/archive/marx/works/1877/letters/77_11_10.htm, 5. 2. 2014).

Mutler, A. (2012). Palace Of The Parliament, Bucharest's Communist Legacy, Remains Tourist Attraction. *The Huffington Post*. 21. 12. 2012 (http://www.huffingtonpost.com/2012/12/21/palace-of-the-parliament_n_2346240.html, 29. 3. 2014).

Nelson, D. (1984). Charisma, Control, and Coercion: The Dilemma of Communist Leadership. *Comparative Politics* 10/1984, s. 1–15.

Nixon, R. (1970). Remarks of Welcome to President Nicolae Ceausescu of Romania. *Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project*. 26. 10. 1970 (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=2761>, 3. 1. 2014).

Pelc, B. (2003). Náboženské prvky v politických systémech. *Teologické texty* 4/2003 (<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-4/Nabozenske-prvky-v-politickyh-systemech.html>, 18. 2. 2014).

Plamper, J. (2004). Introduction: Modern Personality Cults. In: Heller, K. – Plamper, J. eds., *Personality cults in Stalinism* (Göttingen: V&R Unipress), s. 13–44.

Pollard, J. (1998). Mussolini's Rivals: The Limits of the Personality Cult in Fascist Italy. *Cambridge new perspective* 12/1998.

Preda, C. (2010). *Dictators and Dictatorships: Artistic Expressions of the Political in Romania and Chile (1970s-1989) No paso nada...?* (Boca Raton, FL: Universal-Publishers).

Randák, J. (2007). *Kult osobnosti: úvaha nad jeho vymezením a místem v politických vyprávěních a mýtech* (Praha: České vysoké učení technické).

Sadykov, M. (2013). Turkmenistan's New Personality Cult: Two for the Price of One. *Euroasia.net*. 14. 8. 2013 (<http://www.eurasianet.org/node/67384>, 22. 2. 2014).

Sebastyen, V. (2011). *1989 Pád východního bloku* (Brno: Computer Press).

Soare, F. S. (2014). 28 martie 1974 - „întronarea” unui preşedinte. *Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului si Memoria Exilului Romanesc* (http://www.iiccr.ro/ro/evenimente/pro_memoria/28_martie_1974_intronarea_unui_presedinte/, 4. 3. 2014).

Solbi, C. (2008). The Rise and Fall of Romania's Dictator Nicolae Ceausescu. *Korean Minjok Leadership Academy* 4/2008 (<http://www.zum.de/whkmla/sp/0809/solbi/solbi1.html>, 12. 3. 2014).

Stefanescu, A. (2009). Nicolae Ceausescu looks so sweet on a vase. *Romania Revealed*. 4. 10. 2009 (http://alina_stefanescu.typepad.com/romania_revealed/2009/04/the-romanian-museum-of-national-history-just-added-images-of-ceausescu-porcelain-to-its-online-collection-for-those-who-miss.html, 5. 4. 2014).

Strašíková, L. (2009). Rumuni vše Ceaušeskovi spočítali na popravišti. *ČT24*. 25. 12. 2009 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/76271-rumuni-vse-ceaueskovi-spocitali-na-popravisti/>, 14. 3. 2014).

Szalai, P. (2009). Rumunský exprezident pre SME: Ceausesca sme popravit' museli. *SME*. 16. 12. 2009 (<http://www.sme.sk/c/5156414/rumunsky-exprezident-pre-sme-ceausesca-sme-popraviv-museli.html>, 31. 3. 2014).

Tejchman, M. (2003). *Nicolae Ceaușescu Život a smrt jednoho diktátora* (Praha: Lidové noviny).

Toma, D. – Salzman, M. (2009). Romania: Twenty years after the overthrow of Ceausescu. *World Socialist Web Site*. 21. 12. 2009 (<https://www.wsws.org/en/articles/2009/12/roma-d24.html>, 7. 4. 2014).

Veber, V. (2003). *Stalinovo impérium – Rusko 1924–1953* (Praha: Triton).

Vlček, E. (1994). *Geneze kultu osobnosti a jeho státoprávní aspekty* (Brno: Masarykova univerzita).

Walters, D. (2008). Leon Trotsky Zinoviev And Kamenev. *The Fourth International* 8/1941, st. 222–223.

Whitmore, B. (2009). Molotov-Ribbentrop: In Eastern Europe, Pact's Bitter Legacy Remains. *Radio Free Europe Radio Liberty*. 21. 8. 2009 (http://www.rferl.org/content/MolotovRibbentrop_In_Eastern_Europe_Pacts_Bitter_Legacy_Remains/1804556.html, 14. 3. 2014).

Wirnitzer, J. (2012). Před 75 lety zemřel „tatíček“ Masaryk. Za svůj kult nemohl, říká historik. *iDNES.cz*. 14. 9. 2012 (http://zpravy.idnes.cz/vyroci-smrti-tomase-garrigue-masaryka-dhx-/domaci.aspx?c=A120912_170810_domaci_jw, 19. 3. 2014).

Prameny

Camera Deputaților (2014). *Palatul Parlamentului* (<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=27&idl=1>, 14. 3. 2014).

Fundatia "Gheorghe Ursu" (2003). *Date biografice* (<http://gh-ursu.org.ro/viata.htm>, 11. 3. 2014).

Infomm.ro (2013). *CASA POPORULUI, inclusă de un site american printre cele mai bizare construcții din lume* (<http://www.infomm.ro/ro/detalii/interviu-prof-otilia-hedesan-traditiile-sunt-intr-o-permanenta-dinamica-ignatul-se-muta-spre-sf>, 5. 4. 2014).

NEWSpad (2010). *Scepтрul lui Ceaușescu, scos la licitație cu 3.999 €* (<http://www.newspad.ro/Scepтрul-lui-Ceausescu-scos-la-licitatie-cu-3-999,338343.html>, 5. 4. 2014).

Roy Rosenzweig Center for History & New Media (2014). *Video of Ceausescu's Last Speech, December 1989* (<http://chnm.gmu.edu/1989/items/show/696>, 17. 3. 2014).

The Economist (2000). *Heidar Aliiev, maestro of the Caucasus* (<http://www.economist.com/node/354347>, 14. 3. 2014).

Resumé

This bachelor's thesis presents an analysis of the cult of personality in the Ceaușescu's Socialist Republic of Romania in the years 1965-1989. The person of Nicolae Ceaușescu has influenced the past as well as the present of Romania. The bachelor's thesis is divided into three major parts – theoretical, historical introduction and the Ceaușescu's cult of personality itself. The theoretical part focuses on a typology of cult of personality, describes when this concept appeared for the first time and why it is so typical for non-democratic regimes. In this first part is also very important the revelation of the personality cult of Stalin in the Soviet Union by N. S. Khrushchev in 1956 in a secret speech to the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union. The second part focuses strictly on formation of Socialist Republic of Romania and situation between wars and after the Second World War. This part is following the Communist Party's rise to power in the 1950s. The third part is based on the Ceaușescu's life and follow his person rise to power. Third part also includes and described a very important event in 1968, when Ceaușescu sharply criticized the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia. After this event he leaving the Soviet sphere of influence and beginning of building a personality cult. This building a cult culminate after visiting North Korea and the People's Republic of China. One part of this thesis will focus on the president's wife, Elena, secret police Securitate and the greatest symbol of his cult of personality. This symbol in Bucharest Ceaușescu named it the Palace of the People. Conclusion describes the revolution in 1989, the death of the president and his legacy in contemporary Romania.

Přílohy

Příloha č. 1: Propagandistický plakát

Dostupné na:
<http://phenomena.nationalgeographic.com/files/2013/02/propaganda.jpg> (5. 4. 2014).

Příloha č. 2: Inaugurace Nicolae Ceaușesca

Dostupné na: <http://www.newspad.ro/Scepтрul-lui-Ceausescu-scos-la-licitatie-cu-3-999,338343.html> (5. 4. 2014).

Příloha č. 3: Cântarea României

Dostupné na: http://www.comunismulinromania.ro/images/stories/images/arhiva_foto/09_cultul_personalitatii/3/1989_Festivalul%20Cantarea%20Romaniei%20pe%20stadionul%2023%20august%20din%20Bucuresti.jpg (5. 4. 2014).

Příloha č. 4: Propagandistické předměty

Dostupné na: http://lh5.ggpht.com/_K1FzcBkSy6k/Sd9o4wrWWBI/AAAAA AAADr8/wS-n3_cqbXk/s800/Desktop.jpg (5. 4. 2014).

Příloha č. 5: Palác lidu

Dostupné na: <http://www.infomm.ro/services/resource/1037090/sz/p> (5. 4. 2014).